

Nr 8.

Ankom till Riksdagens kansli den 3 maj 1912 kl. 11 f. m.

*Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 8
angående herr Winbergs motion, nr 227, om skrifvelse
till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga
om en förhandlingsordning mellan vissa statens tjänstemän
och arbetare samt vederbörande verks styrelser och under-
lydande förvaltningar.*

I motion inom Andra kammaren, nr 227, har herr *C. Winberg* hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:ts täcktes föranstalta om utredning angående lämpligaste former och grunder för fastställande af en förhandlingsordning mellan i statens administrativa verk anställda tjänstemän och arbetare och deras organisationer å ena sidan samt vederbörande verks styrelse och underlydande förvaltningar å andra sidan, hvilken förhandlingsordning jämväl borde innehålla regler för behandling af s. k. disciplinmål, samt därefter för Riksdagen framlägga förslag i ärendet.

Till stöd för denna hemställan har motionären anfört följande:

Motionen.

I den mån staten som sådan utvecklar sin verksamhet och uppträder som direkt arbetsgivare, än på det ena området än på det andra, blir det också en tvingande nödvändighet att mera än hittills skett ägna frågan om statens förhållande till den i dess tjänst anställda personalen en ingående behandling för att tillse, å ena sidan att möjligheter för denna personal finnas att i likhet med öfriga arbetare, om ock kanske delvis under andra

former, på vederbörligt sätt kunna bevaka sina intressen, och å andra sidan att detta kan ske på sätt och under former, som i största möjliga grad förekomma sådana direkta konflikter som arbetsinställelse och dylikt.

Under det frågan om förhållandet mellan arbetare och arbetsgivare i allmänhet under den senare tiden tillvunnit sig ganska stor uppmärksamhet och äfven varit föremål för åtgärder från statsmakternas sida, har man i vårt land icke ägnat något synbart intresse åt frågan om staten som arbetsgivare och den i dess tjänst anställda personalen i annan utsträckning, än då den ordinarie personalens lönefrågor förekommit till behandling i Riksdagen, eller då något ärende af rent disciplinär art underställts Kungl. Maj:ts pröfning. Anledningen härtill torde väl få sökas i den sedan gammalt på vissa håll gängse uppfattningen, att arbetsgivaren — och alldeles särskildt, om denna är staten — har att ensam afgöra såväl personalens aflöningsförhållanden som ock de villkor i öfrigt, hvarunder den skall arbeta. Denna föråldrade s. k. patriarkaliska uppfattning har emellertid allt mer och mer fått vika för en annan mera tidsenlig, då det gäller enskilda arbetsgivare och deras arbetare. Beträffande åter i statens tjänst anställd personal, håller man fortfarande på den gamla uppfattningen, att det skall vara arbetsgivaren, som ensam skall bestämma.

Detta förfaringssätt kunde ju möjligen försvaras, om förhållandet vore så, att den lagstiftande församlingen hade att afgöra alla frågor, som rörde den i statens verk anställda personalen. Så är emellertid som bekant ingalunda förhållandet. Riksdagen har endast att afgöra den ordinarie personalens aflönings- och pensionsförhållanden, under det att alla öfriga frågor, såsom extra ordinarie och extra personals aflöning, samtlig personals tjänstgörings- och bestraffningsfrågor i regel afgöras af vederbörande verks styrelse eller underlydande förvaltningar och tjänstemän. Under sådana förhållanden har man svårt att förstå, hur dessa myndigheter skola kunna vara så särskildt skickade att gentemot den underordnade personalen skipa absolut rättvisa, och att från dess beslut i många fall ingen appell kan ske.

Ett sådant förhållande kan icke, i våra dagar åtminstone, vara ägnadt att möjliggöra den trygghet för personalen att kunna bevaka sina intressen, som den gifvetvis i likhet med andra arbetare kan ha rätt att kräfvä, och det innebär ingalunda heller någon verklig garanti för att arbetets lugna gång alltid skall kunna fortgå ostörd.

Man har ju å vissa håll ansett, att personal, anställd i statens tjänst, icke bör äga rätt att använda sig af samma medel för genomförande af sina kraf, som tillkommer öfriga arbetare, eller med andra ord: man menar,

att arbetsnedläggelse icke bör få förekomma inom statens verk. Vid 1910 års riksdag förelåg till och med i form af kunglig proposition förslag om, att arbetsnedläggelse af i statens tjänst anställda tjänstemän skulle beläggas med fängelsestraff.

Man bör kunna vara enig om, att sådana öppna konflikter som arbetsnedläggelse icke borde behöfva förekomma inom de arbetsområden, där staten är arbetsgifvare. Det vittnar emellertid om allt annat än en ingående kännedom om förhållandena på detta område, om man tror sig kunna lösa en så pass invecklad fråga med sådana medel som strafflagsbestämmelser.

Först sedan man lyckats åstadkomma andra former och möjligheter för uppkomna tvistigheters lösande på detta område, kan man fastslå, att öppna strider äro obehöfliga.

Det är enligt min mening alldeles riktigt hvad prof. Steffen yttrade i Första kammaren under föregående riksdag, när denna fråga förelåg till behandling, då han sade: »Svenska arbetare låta icke i längden regera sig despotiskt och med undantagslagstiftning. De kräfva tvärtom med all rätt af staten, att den skall leda framsteget på arbetsaftalets vitalt viktiga område och därigenom — genom att ordna arbetsaftalet för sin del på det mest tidsenliga sätt — bidra till arbetsförhållandenas förbättring äfven hos enskilda arbetsgifvare. Detta är hvad man kort brukar beteckna med önskemålet, att staten skall sträfva efter att uppträda som en mönsterarbetsgifvare.»

Enligt min mening måste Riksdagen ovillkorligen ägna denna fråga sin uppmärksamhet för att på lämpligt sätt ordna förhållandet mellan i statens verk anställd personal och vederbörande styrelser och förvaltningar rörande alla sådana frågor, som äro af den art, att de icke afgöras af Riksdagen eller komma under allmän domstols pröfning.

Beträffande de anmärkningar, som kunna framställas mot de nuvarande förhållandena på det område, där staten är arbetsgifvare, skulle det blifva alltför vidlyftigt att här i detalj beröra dessa. Några synpunkter torde dock såsom exempel böra framhållas.

Hvad då först beträffar aflöningsfrågan för den i statens tjänst anställda *ordinarie* personalen, så afgöres denna, som bekant, af Riksdagen, hvadan man ju borde kunna utgå ifrån, att denna fråga prövas och handlägges på ett fullt objektvt och tillfredsställande sätt, och några andra ändringar därvidlag kunna f. n. inte påyrkas än bestämmelser om, att vid utarbetandet af de löneförslag, som skola föreläggas Kungl. Maj:t och

Riksdagen, personalen ägde att genom representanter däri deltaga, för att densamma synpunkter och önskemål skola blifva vederbörligen beaktade.

Hvad däremot beträffar fastställande af aflöningsvillkoren för de stora grupper af extra ordinarie, extra och tillfällig personal, som äro anställda i statens tjänst, så afgöras dessa i en del fall af Kungl. Maj:t och i öfrigt af vederbörande verks styrelse eller afdelningsföreståndare.

I hvilket fall som helst har personalen, som dock i detta fall är ena parten, ingen som helst rätt sig tillförsäkrad att få deltaga i ett för densamma så viktigt afgörande som att fastställa hvilken ersättning de skola åtnjuta för sitt arbete. Den omständigheten, att en del styrelser vid dylika frågors afgörande inbjudit representanter för personalen till *öfverläggning* i ärendet, bevisar ju, å ena sidan, att man äfven på det hållet icke ansett det öfverensstämman med vår tids uppfattning, att den ena parten ensam och utan att höra den andra afgör sådana frågor, under det att man å andra sidan samtidigt förklarat, dels att man från förvaltningens sida vore förhindrad att ingå formligt aftal, dels ock att det afgörande beslutet likväl måste fattas af styrelsen ensam. Ett dylikt tillfälligt tillmötesgående, saknande formellt stöd i gällande instruktioner, kan sålunda, såsom varande beroende af vederbörande myndighets subjektiva uppfattning, icke på något sätt förändra här föreliggande sakförhållande.

Att det ej är blott ett fåtal statstjänare det här gäller, framgår däraf, att endast den vid statens järnvägar anställda extra ordinarie och extra personalen uppgår till omkring 12,000 personer.

Förutom de för denna personal direkta lönefrågorna, hvilkas afgörande ligger ensamt i förvaltningsmyndigheternas hand, finnas äfven en del andra mera indirekta sådana, såsom fastställande af grunderna för ackordsarbete m. m.

Lika vanlottad i fråga om medbestämmanderätt står här ifrågavarande personal, då det gäller att fastställa arbetstidens längd. Då äfven frågan kan anses sammanhänga med aflöningsfrågan, i det att man genom en längre arbetstid får prestera mera arbete för den erhållna lönen än genom en kortare, i de fall då aflöningen icke utgår med timlön, och då den dessutom beträffande statens järnvägar så nära griper in i trafiksäkerhetsförhållandena och risken för olyckshändelse, torde det ju vara onödigt påpeka nödvändigheten af, att äfven vid dess afgörande hänsyn toges till de berättigade kraf, som från personalens sida framföras.

Att så icke skett, beträffande statens järnvägar, torde väl till fullo vara bevisadt genom alla de protester och allt det missnöje, som kommit

till synes under senare tiden gentemot de bestämmelser i denna fråga, som af järnvägsstyrelsen senast utfärdats, hvilket missnöje äfven uppmärksamrats och framförts i riksdagen. Det bör heller icke förundra någon — med undantag möjligen för dem, som utfärdat ifrågavarande bestämmelser — att dessa väckt ett starkt missnöje, då genom desamma krafvet på personalens arbetsprestationer i de flesta fall så väsentligt utsträckts mot hvad som förut varit gällande, att det endast är med uppjudande af sina yttersta krafter, som personalen kunnat tillfredsställa de anspråk, som därigenom ställts på densamma. En i många fall opraktisk och godtycklig tillämpning af de gällande bestämmelserna bidrager gifvetvis att göra förhållandena ännu olidligare.

Personalen har hittills, om ock under ganska tydligt uttalade protester, funnit sig i dessa förhållanden, men erfarenheten från såväl vårt som andra länder pekar dock på, att det icke är klokt att draga alltför stora växlar på densammas långmodighet. Och skulle långmodigheten i detta fall till slut brista, så har samhället och dess ledande därvid en stor skuld, om det icke vidtagit några effektiva åtgärder för att undanröja dylika missförhållanden. Och äfven om man skulle vara öfvertygad om, att de ledande i samhället i ett sådant fall förfogade öfver möjligheter att med makt nedslå hvarje yttring af missnöje, som toge sig för detsamma obehagliga former, torde man väl vara öfverens om att detta icke är tillfyllestgörande för åstadkommande af lugna och tillfredsställande förhållanden.

En annan fråga, som ofta ger anledning till ett spändt förhållande mellan personal och förvaltning vid våra verk, är utöfvandet af den administrativa bestraffningsrätten. Den, som haft tillfälle att något närmare följa det sätt, på hvilket denna utvecklats, måste ofta stå undrande öfver, i hur vidsträckt omfattning denna rätt af våra administrativa myndigheter verkligen får tillämpas. Området för densammas tillämpning synes nämligen vara hart när oinskränkt.

Hela det system, som användes inom våra administrativa verk för handläggning af bestraffningsärenden, är dessutom på det högsta opraktiskt, ensidigt och otillfredsställande. Det är nämligen den ena parten, hvilken på samma gång representerar arbetsgifvaren, som här sitter som domare, och det är endast i vissa fall den anklagade medgifvet att vid förhör använda sig af juridiskt biträde. Det är heller icke alldeles ovanligt, att en person, sedan han erhållit bestraffning för en mindre förseelse, erhåller en extra sådan i form af förflyttning till annan ort, utan att en sådan åtgärd kan anses vara nödvändig för tjänstens ordnande.

På grund af de otillfredsställande former, under hvilka såväl förhör som ock det slutliga handläggandet af bestraffningsärenden vid de flesta af statens administrativa verk för närvarande äga rum, torde det därför vara särskildt nödvändigt att äfven af denna anledning söka skapa fram möjligheter för personalen att jämväl på detta område få sina intressen tillgodosedda på ett bättre sätt, än hvad hittills varit möjligt. Detta skulle enligt min mening bäst kunna ske därigenom, att man skapar ett institut, så sammansatt, att äfven personalen där kunde få insätta en eller flera representanter, till hvilket forum den dömde kunde appellera vid fall af bestraffning, och där ärendets handläggning skedde under sådana former, att största möjliga förutsättningar funnes för, att såväl granskningen som det slutliga afgörandet skedde fullt objektivt och opartiskt.

Det är gifvetvis icke här meningen att påyrka ett borttagande af den rätt att meddela bestraffning, som enligt nu gällande föreskrifter tillkommer här ifrågavarande myndigheter; hvad jag här afsett är endast att framhålla nödvändigheten af att framskapa ett forum, sammansatt på sådana grunder och arbetande under sådana former, att dess utslag har den största möjlighet att tillvinna sig förtroende och respekt, där meddelade bestraffningar kunna öfverklagas för granskning och eventuell revision.

Man kan visserligen här invända, att i en del af statens verk personalen redan nu har en mycket vidsträckt klagorätt, i det att den för det första kan öfverklaga en af underlydande befäl afkunnad dom hos vederbörande verks styrelse, hvarjämte den från dennas utslag kan vädja till Kungl. Maj:t. Med allt erkännande åt de möjligheter, som sålunda redan finnas att få ärenden pröfvade i olika instanser, vågar jag bestämdt vidhålla den uppfattningen, att denna väg icke är vare sig fullt praktisk, ej heller i hvarje fall fullt tillfredsställande.

Hvad beträffar vädjan till styrelsen inom de verk, där underordnad myndighet äger afkunna dom, så föreligger i alla fall det förhållandet, som jag förut påpekat, att det är personer, som närmast måste anses representera ena parten af de tvistande, som här skall sitta till doms, och äfven om dessa skulle vara besjälade af det ärligaste uppsåt att vara fullt opartiska, lär väl detta för dem i många fall bli hart när omöjligt.

Hvad sedan angår den öppna vädjorätten till Kungl. Maj:t, torde det väl af rent praktiska skäl vara för Kungl. Maj:t nästan omöjligt att i alla detaljfrågor, som kunna bli föremål för vädjan, verkställa så allsidiga undersökningar och utredningar, att därpå kan byggas ett fullt själfständigt beslut i frågan. Dessutom kan det väl med skäl ifrågasättas, huruvida

icke ett både mera praktiskt och tillfredsställande sätt för dylika frågors afgörande kan tänkas möjligt än att i hvarje sådant fall besvara Kungl. Maj:t.

I betraktande af den utveckling, som under senare tiden ägt rum på många områden, och icke minst då det blir fråga om arbetarens rätt att ha ett ord med i laget, då för honom viktiga frågor afgöras, måste det anses konstateradt, att staten såsom arbetsgifvare i detta afseende icke tillräckligt följt med utvecklingen. Under sådana förhållanden framställer sig då den frågan: Hur skall man då få till stånd ett tillfredsställande förhållande på detta område? Frågan torde ingalunda vara så alldeles lätt att besvara, så mycket mer som man här rör sig på ett hittills jämförelvis opröfvadt område. Emellertid är det ju alltid så, att i den mån förändringar och reformer kunna anses vara af behovet påkallade, måste man också vidtaga några åtgärder, äfven om man inte alltid i början kan träffa det bästa. Jag tror också, att om man i detta fall vill anlägga en praktisk synpunkt på de föreliggande förhållandena och icke alltför mycket skatta åt hittills häfdvunnen praxis, skall det icke heller, beträffande detta spörsmål, visa sig omöjligt att lösa frågan på ett för båda parter tillfredsställande sätt.

För att lyckas härutinnan är det dock enligt min mening nödvändigt, att äfven staten, i de fall då den uppträder som arbetsgifvare, ställer sig på den enligt nutida uppfattning enda riktiga ståndpunkten, att den i dess tjänst anställda personalen och dess organisation betraktas såsom likaberättigad förhandlande part, då det gäller att fatta beslut i sådana personalens ställning berörande frågor, hvilka icke äro af den art, att de falla under Riksdagens afgörande, eller af den beskaffenhet, att deras afgörande tillkommer allmän domstol. Har man erkänt denna princip, torde det sedan icke möta så synnerligt stora svårigheter att ordna de detaljfrågor, som sammanhänga med en praktisk tillämpning af densamma.

Om det genom Riksdagens medverkan och efter af Kungl. Maj:t verkställd utredning komme att fastställas en *förhandlingsordning* mellan i statens verk anställd personal och dess organisationer och vederbörande verks förvaltningar, däri fastställdes regler för behandling af sådana frågor, som nu afgöras af vederbörande förvaltning ensam, under sådana former, att personalen genom ombud vore tillförsäkrad möjligheter att på ett skäligt sätt bevaka sina intressen, tror jag, att ett godt steg vore taget för framskapande af mera tillfredsställande förhållanden, på samma gång som mången anledning till missnöje och missmod därigenom vore undanröjd.

En sådan förhandlingsordning måste, för att helt kunna fylla sin uppgift, byggas på *förliknings- och skiljedomsförfarande*. Såsom ledning vid en dylik förhandlingsordnings fastställande torde i väsentliga delar kunna tjäna det sedan 1 juli 1908 mellan Järnvägarnas Arbetsgifvareförening och Svenska Järnvägsmannaförbundet gällande hufvudaftal nr 1, innehållande regler för behandling af uppkomna tvistefrågor mellan personal och förvaltning vid vårt lands enskilda järnvägar.

Liksom i detta aftal finnes stadgadt, borde i en förhandlingsordning, afsedd att tillämpas vid statens verk, bestämda regler fastställas, hur förfaras skulle vid behandling af alla frågor, som äro af direkt betydelse för personalen och som äro af den beskaffenhet, att Riksdagen därom icke fattar beslut.

Som en första instans borde upprättas förlikningsnämnder, där personal och förvaltning vore representerade af lika antal ledamöter och hvars ordförande vore en fullt opartisk person, förordnad antingen af Kungl. Maj:t eller Riksdagen. Till dessa förlikningsnämnder hade den part, som önskade ändring i någon af de frågor, som komma att inrymmas bland de ärenden, hvarom förhandling kunde äga rum, att öfverlämna frågan, där förhandling om densamma sedan skulle äga rum. I de fall, där öfverenskommelse inför förhandlings- eller förlikningsnämnden icke kunde ernås, skulle frågan hänskjutas till en skiljedomstol, sammansatt i hufvudsak enligt samma grunder som förlikningsnämnden, endast med den skillnad, att ordföranden här skulle äga att i sista hand fälla dom i de fall, då parternas representanter icke kunna ena sig om en öfverenskommelse.

Helt naturligt kräfves det en närmare utredning angående dels inom hvilka af statens administrativa verk en dylik förhandlingsordning kan anses vara af behovet påkallad (närmast torde väl ifrågakomma järnvägs-, post-, tull- och telegrafverken), dels ock å hvilka personal- och tjänstemannagrupper densamma skulle tillämpas, samt hvilka frågor som på så sätt skulle blifva föremål för förhandling. Därjämte måste ju en närmare utredning äga rum angående själfva organisationen af detta förliknings- och skiljedomsförfarande för att utröna, huruvida en eller flera förhandlingsnämnder behöfde upprättas för hvarje verk, huruvida en särskild skiljedomstol behöfde upprättas för hvarje verk, eller om en och samma kunde fungera för samtliga genom att tillämpa systemet med s. k. »rörliga» bisittare m. m.

Ehuru denna fråga för vårt lands vidkommande är ny och opröfvad, har man dock exempel från utlandet på, att man ansett nödigt att på nå-

got sätt öppna möjligheter till förhandling mellan förvaltning och personalens organisationer. Så fastställdes i Danmark i början af år 1910 efter förhandling mellan representanter för ministeriet för offentliga arbeten, finansministeriet och inrikesministeriet å ena sidan samt personalens hufvudorganisationer vid järnväg, post-, telegraf- och tullverken å andra sidan en förhandlingsordning, innehållande regler för behandling af tvistefrågor mellan ofvannämnda personal och dess förvaltningar. Den 19 april 1909 fastställdes af det österrikiska järnvägsministeriet en förordning, innehållande bestämmelser, huru förfaras skall vid underhandling mellan personalen vid de österrikiska statsbanorna och dess distriktsförvaltningar.

Som man häraf finner, har denna fråga redan trängt sig fram och vunnit beaktande inom en del länder, och äfven om de åtgärder, man i detta afseende vidtagit i Danmark och Österrike, enligt mitt förmenande icke kunna anses såsom fullt tillfredsställande, utgöra de dock ett steg i rätt riktning, som visar att man i dessa länder icke ryggat tillbaka för att erkänna principen om personalen såsom underhandlande part.

Förutom dessa exempel på erkännande af principen om förhandling mellan förvaltning och personal vid statens verk, tillämpas förliknings- och skiljedomsförfarandet vid enskilda koncessionerade företag, såsom järnvägar m. m., i Förenta staterna, Kanada, Argentina, Italien, England, Nya Zeeland och Australien.

Frågan om en förhandlingsordning vid statens verk förelåg i form af motion vid 1911 års riksdag. I den ganska omfattande utredning, som Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott ägnade frågan, ingick äfven infordradt utlåtande från styrelserna för de statens verk, som en dylik förhandlingsordning kunde komma att beröra. Samtliga dessa yttranden gå visserligen i afstyrkande riktning, hvilket kanske icke så mycket förvånar den, som något känner andan och uppfattningarna inom våra ämbetsverk. Det bör dock erinras om, att icke mindre än fyra byrådirektörer inom järnvägsstyrelsen och en inom poststyrelsen till dessa afstyrkande utlåtanden anförde skiljaktig mening och ansågo, att de i motionen framställda krafven borde i viss utsträckning tillmötesgå; enligt reservanternas mening skulle därigenom icke blott ett önskemål från personalens sida, utan äfven ett förvaltningsarnas intresse tillgodoses.

De från vederbörande styrelser afgifna utlåtandena äro emellertid af det innehåll, att en del däri förekommande uttalanden förtjänar att något närmare belysas. Däri har man som stöd för, att en anordning sådan som den i motionen föreslagna icke vore lämplig vid statens verk, sökt fram-

hålla en mängd olika skäl, och torde det därför vara lämpligt att i detta sammanhang bemöta några af dem.

Man har som en allmän mening framhållit, att syftet med de i motionen föreslagna åtgärderna skulle afse att i allt likställa förhållandet mellan staten och den i dess tjänst anställda personalen med enskilda arbetsgifvare och hos dem anställda arbetare, och detta skulle vara absolut oförenligt med statens s. k. »öfverhöghet». Hvad beträffar första delen af detta påstående, så är det fullkomligt oriktigt. Hade man afsett att få förhållandena vid statens verk fullkomligt analoga med dem, som råda på det enskilda arbetsområdet, då hade man gifvetvis icke framkommit med förslag om särskilda åtgärder för statens verk, utan hade man då helt naturligt, fullt konsekvent häfdat den uppfattningen, att den i statens tjänst anställda personalen hade att, i samma utsträckning som andra arbetare, i de fall, då den vore missbelåten med de förhållanden, under hvilka den existerade, använda arbetsnedläggelsens vapen för att tillkämpa sig bättre villkor, men just därför att man icke ansett, att förhållandena äro eller i hvarje fall inte behöfva vara fullt analoga, synes det både mig och många andra nödigt att för statens vidkommande beträda en annan väg än den man hittills slagit in på, och måst slå in på inom det enskilda arbetsområdet. Hvad sedan angår talet om att eu dylik anordning icke skulle vara förenlig med statens öfverhöghet, så måste man säga, att det i detta sammanhang verkar något egendomligt. Staten lär väl icke, lika litet som någon enskild, i längden kunna uppehålla sin öfverhöghet endast genom maktspråk, utan endast i den mån den låter rättvisa och klokhet vara grundläggande för sina handlingar i såväl ena som andra afseendet. För öfrigt torde man här behöfva något närmare göra sig reda för hvad begreppet *staten* i detta afseende innebär. Eftersom det så ofta från visst håll med sådan förkärlek talas om statens öfverhöghet, så kan det vara skäligt erinra om, att staten i detta fall representeras af en hel del i de olika verken anställda tjänstemän, hvilka gifvetvis hafva det gemensamt med andra människor, att de äro i mer eller mindre grad ofullkomliga, och utan att i detta sammanhang alls vilja kasta någon skugga på statens ämbets- och tjänstemannakår, så torde det väl vara obestriddigt, att den i fråga om förståelse för och kännedom om företeelserna på det rent sociala området knappast kan sägas stå fullt i nivå med utvecklingen i allmänhet på detta område. Hur man under sådana förhållanden på allvar kan häfda den uppfattningen, att dessa personer, därför att de i mer eller mindre grad kunna anses representera staten, skola mer än andra vara skickade att

skipa absolut rättvisa, det förefaller åtminstone en vanlig människa i hög grad oförklarligt.

Den, som närmare känner till saken, vet också, att förhållandena på vissa delar af det enskilda arbetsområdet i hög grad äro afgörande, då det inom statens verk är fråga om att fastställa såväl aflöning som arbetstid. Det har ju också inträffat, att samtidigt som vissa bestämmelser blifvit träffade vid de enskilda järnvägarna, så har i hufvudsak liknande bestämmelser af järnvägsstyrelsen utfärdats att gälla vid statsbanorna. Detta visar ju, att många för statens personal viktiga frågor i verkligheten först afgöras mellan de enskilda arbetsgifvarne och deras arbetare samt att hänsyn ganska ofta måste tagas till dessa arbetsgifvares intressen och meningar. Detta tyder väl inte på någon särskild öfverhöghet från statens sida.

Det verkar för öfrigt något märkvärdigt, att det endast är mot den i statens tjänst anställda *personalen*, som staten skall på ett sådant sätt göra sin öfverhöghet gällande. När staten genom någon af sina myndigheter hos enskild arbetsgifvare eller bolag gjort en beställning och man vid varans levererande icke kommer öfverens om, huruvida de stipulerade villkoren blifvit uppfyllda eller ej, hänskjutes tvistefrågans afgörande i regel till en skiljenämnd; där kan sålunda statens absoluta öfverhöghet icke göra sig gällande. Om en trafikant å statens järnvägar fått gods eller emballage förstördt och vederbörande myndighet icke med honom kan träffa uppgörelse angående ersättningsbeloppets storlek, så hänskjutes äfven i detta fall frågans afgörande till en skiljenämnd, äfven om det rör sig om en så jämförelsevis ringa sak som en transportflaska. Hvarför kan inte statens öfverhöghet göra sig gällande, då det gäller att afgöra en så enkel sak? Jo, helt naturligt därför, att det gäller en tvist mellan två parter, och att det vid ett sådant förhållande icke öfverensstämmer med vanlig rättsuppfattning, att den ena parten egenmäktigt afgör saken, oafsedt att ena parten är staten eller dess representant. Men hvad anledning har man då att ställa den i statens tjänst anställda *personalen* på ett, i rättsligt afseende, lägre plan än medborgare i allmänhet?

Man har också ansett, att en åtgärd sådan som den här föreslagna skulle vara alldeles onödig såsom garanti för arbetets oafbrutna och lugna gång, och kungl. generalpoststyrelsen skrifver därför i sitt utlåtande följande: »Hvad postverkets tjänstemän angår, hyser generalpoststyrelsen den vissa tillförsikten, att i alldeles öfvervägande grad dess tjänstemän, å hvilken plats de än må vara satta, äro genomträngda af den bestämda upp-

fattningen, att det är oförenligt med deras ställning såsom tjänstemän vid allmänna posten att genom arbetsnedläggelse söka tvinga igenom egna kraf eller understödja och bekämpa i politiska eller andra syften å öfriga områden vidtagna arbetsnedläggelser.

Att det på det enskilda arbetsområdet kan ligga i båda parternas, både arbetsgifvares och arbetares, eget intresse att, i syfte att trygga arbetsfred och arbetsro, bringa förhandlingsordning till stånd och avsluta kollektivafताल, synes förklarligt, men lika påtagligt synes det generalpoststyrelsen vara, att förhållandena vid statens affärsdrifvande verk, där både staten såsom arbetsgifvare och statstjänstemännen såsom arbetstagare äro förhindrade att vidtaga arbetsnedläggelse, icke betinga öfverförande dit af de förhandlings- och aftalsformer, som förekomma å det enskilda arbetsfältet.»

Detta yttrande är alldeles karakteristiskt för det sätt, hvarpå man inom ämbetsmannakretsar resonerar. Man närer en liflig öfvertygelse om, att personalen icke skall tillgripa några obehagliga medel för att vinna gehör för sina kraf, och på grund häraf finnes heller ingen anledning att sysselsätta sig med frågan om andra former för uppgörelse än den rena konfliktens. Nu är det emellertid så, att förhållandena utveckla sig fort i våra dagar, och hvad som var omöjligt i går kan mycket väl ligga inom möjlighetens område om en tid. I hvarje fall brukar det ju anses såsom förnuftigt och nödvändigt att föranstalta om försäkring af sitt hus, *innan* det brinner i knutarna.

Hur man för öfrigt kan finna det förklarligt att på det enskilda arbetsområdet vidtaga åtgärder för arbetsfredens tryggande, men finna det påtagligt, att något sådant icke är nödigt inom statens affärsdrifvande verk, därför att man anser, att arbetstagarne äro förhindrade att vidtaga arbetsnedläggelse, det är också något, som man har svårt att förstå, då man ju vet, att något för alla förhållanden gällande hinder icke existerar och väl heller icke kan skapas, och att dessutom staten inom en del af sina verk sysselsätter en mängd arbetare, hvilkas ställning är af den art, att väl knappast någon kan förneka, att de ha samma rätt som hvilken arbetare som helst att, om de så önska, använda sig af arbetsnedläggelsen som medel att befrämja sina intressen.

Man har också framhållit, att införandet af en dylik förhandlingsordning skulle blifva en mycket tungrodd och svårhandterlig apparat, som skulle kräfva mycken tid och arbete och jämväl komma att kräfva rätt afsevärda ekonomiska kostnader för staten, och man synes hysa den uppfattningen,

att personalen skulle komma att kräva både möjliga och omöjliga ärendens upptagande till förhandling.

Det är ju ett känt förhållande, att om det är något man icke vill, så söker man framställa detta i så afskräckande dager som möjligt, och i detta afseende ha de respektive verkens styrelser icke underlåtit att i sina utlåtanden tillgripa just detta tillvägagångssätt.

Att invändningar kunna göras mot något, som är så pass nytt som hvad det här gäller, är ju helt naturligt, och ingen hade väl väntat, att ifrågavarande styrelser godvilligt skulle afstå från den rätt att ensamma bestämma, som hittills i stor utsträckning tillkommit dem, och hvaraf *de* helt naturligt icke haft något obehag, men då man söker framställa saken såsom nästan praktiskt utförbar, så gör man sig skyldig till en öfverdrift, som icke kan få stå oemotsagd. Lyckligtvis finnes det exempel att peka på, som i någon mån visa, huruvida dessa farhågor äro berättigade eller ej.

Den förhandlingsordning, hvilken, som förut omnämnts, antagits af Järnvägarnas Arbetsgifvareförening och Svenska järnvägsmannaförbundet, är byggd på följande princip: Som första instans vid förekommande tvistefrågor behandling skall förekomma förhandling mellan parterna, hvarefter ärendet, om enighet icke uppnås, hänskjutes till distriktsnämnd för att, om så erfordras, slutgiltigt behandlas inför skiljedomstolen. Under de nära fyra år, som denna förhandlingsordning varit gällande, har det helt naturligt förekommit en hel del frågor att afgöra. Här har det nämligen gällt att bestämma såväl aflöning, dyrorts- och tjänstgöringsbestämmelser som ock bestraffnings- och befordringsfrågor, fribiljetter, sjukaflöning m. m. för samtlig personal vid ett hundratal af vårt lands enskilda järnvägar, och det har under denna tid gällt att från förutvarande fullkomligt olikartade förhållanden vid de olika järnvägarna komma fram till något så när enhetliga och normerande bestämmelser.

Men trots detta ha visst icke förhandlingarna inför distriktsnämnder och skiljedomstol blifvit så omfattande, som mången skulle kunna tro. Skiljedomstolen har sammanträdt i regel 2 gånger om året, ibland endast 1 gång, och distriktsnämnderna ha likaledes i regel fått sammanträda ett par gånger om året; dock finnes det exempel på de, som inte sammanträdt på två år, och detta oaktadt hvarje uppkommen tvistefråga, *af hvad slag det vara må*, enligt denna förhandlingsordning kan göras till föremål för behandling af distriktsnämnd eller skiljedomstolen.

Häraf torde i någon mån framgå, att de stora farhågor, man hyst i

detta afseende, äro alldeles öfverdrifna, och därmed torde väl också frågan om de stora kostnaderna få anses besvarad.

Det ligger för öfrigt ganska klart för den, som något sysslat med hit-hörande saker, att personalen icke har intresse af att framföra andra frågor än sådana, hvori de ha någon utsikt att vinna ändring. Den part, som förfarit på annat sätt och upprepade gånger fått sina kraf underkända, den aktar sig nog för framtiden att återupprepa detta. Själfva förefintligheten af ett sådant forum verkar emellertid i den riktning, att båda parterna anse sig uppfordrade att så handla, att de inte därifrån behöfva befara ett underkännande af sitt tillvägagångssätt.

Då denna fråga förelåg vid 1911 års riksdag, afgaf Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott däröfver följande utlåtande:

»Utskottet, som först under den senaste veckan kunnat hopbringa allt det vidlyftiga material till belysning af frågan, som nu föreligger i detta utlåtande med bilagor, är fullt öfvertygad om att den viktiga saken, som berör ett så stort antal medborgare, måste göras till föremål för statsmakternas åtgärder genom fastställande af vissa normer för öfverläggning med statens tjänstemän och arbetare rörande deras tjänstevillkor och löner.

Då emellertid utskottet ansett, att Riksdagen, innan den eventuellt påkallar Kungl. Maj:ts åtgärd genom en utredning och förslag till åtgärder, borde ägna ärendet i hela dess omfattning en grundligare ompröfning, än som under Riksdagens sista dagar torde vara möjlig, för att i vissa hänseenden kunna angifva några särskilda önskningsmål beträffande såväl området som formerna för dylika bestämmelser, hvarom utskottet icke heller ansett sig nu kunna framlägga några särskilda förslag, så har utskottet blott velat framlägga det insamlade materialet för frågans bedömande. Och då, äfven om Andra kammaren beslutar i frågan, Första kammaren knappast torde medhinna ärendets behandling, hvarigenom något Riksdagens beslut i år icke skulle uppnås, så hemställer utskottet, att herr Winbergs m. fl:s motion, nr 158, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående en förhandlingsordning, för närvarande icke måtte till någon Andra kammarens åtgärd föranleda.»

Till detta utlåtande funnos fogade tre olika reservationer. En af utskottets ordförande, herr *Palmstierna*, som efter en längre motivering yrkade bifall till motionen. Af herrar *Gibson* och *Andersson* i Stårte, som hemställde: »att Andra kammaren för sin del ville besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning, huruvida och i hvilka former skulle kunna fastställas:

dels bestämda regler för den vid statens administrativa verk sysselsatta personalens deltagande genom utsedda representanter uti utarbetandet af förslag å de bestämmelser rörande arbets- och löneförhållanden och dylikt, som äro å denna personal tillämpliga, samt

dels regler för s. k. disciplinmåls behandling.»

Slutligen yrkade herr *Olsson* i Kullenbergstorp rent afslag på motionen.

Vid ärendets behandling i Andra kammaren beslöt kammaren med 89 röster mot 77 bifalla den af herrar Gibson och Andersson i Stårte formulerade reservationen med undantag af dess sista del (angående regler för s. k. disciplinmåls behandling), hvilken ansågs ligga utanför motionens ram; minoriteten röstade för utskottets förslag.

Första kammarens andra tillfälliga utskott anmälde till kammaren den 30 maj, att utskottet, hvilket funnit sig icke hinna på den korta tid, som stått till dess förfogande, behörigen utreda ärendet och å sådan utredning grunda något uttalande i själfva saken, hemställde, att Första kammaren ville besluta att icke biträda Andra kammarens i ärendet fattade beslut, hvilket förslag kammaren äfven biföll.

Som häraf framgår, innefattar såväl Andra kammarens beslut i ärendet som ock delvis dess utskotts utlåtande ett erkännande af att föreliggande fråga är af den betydelse, att Riksdagen däråt bör ägna sin uppmärksamhet. Beträffande Första kammarens ställning till frågan, så torde väl denna delvis få tillskrifvas den omständigheten, att ärendet så sent kom till behandling, att den nödvändiga utredningen icke kunde förebringas.

Det uttalande, som innefattas i Andra kammarens beslut i detta ärende, är emellertid, enligt min mening, för mycket begränsadt för att kunna i verkligheten fylla hvad som i detta afseende fordras. Det innebär ju endast en »utredning, huruvida och i hvilken omfattning skulle kunna fastställas regler för den vid statens administrativa verk sysselsatta personalens deltagande genom utsedda representanter uti utarbetandet af förslag å de bestämmelser rörande arbets- och löneförhållanden och dylikt, som äro å denna personal tillämpliga».

Visserligen skulle, genom fastställandet af en dylik bestämmelse, ett steg, om ock mycket litet, vara taget i rätt riktning, och beträffande behandlingen af den ordinarie personalens lönefrågor, hvilka sedan gå till Riksdagen, skulle ju vara vunnet hvad man för närvarande rimligen kan begära, liksom det ju endast vore att sanktionera ett tillvägagångssätt, som redan nu inom en del verk tillämpas.

Beträffande åter sådana frågor, i hvilka Riksdagen icke har att fatta beslut, innebure ett sådant medgifvande ingalunda någon verklig lösning af frågan. Detta gäller särskildt behandlingen af s. k. disciplinfrågor, vid hvars afgörande personalen fortfarande vore utestängd från all möjlighet att på ett nöjaktigt sätt bevaka sina intressen.

Då därtill kommer, att de åtgärder, som från Riksdagens sida kunna vidtagas i denna fråga, i första hand måste inskränka sig till en anhållan hos Kungl. Maj:t om en utredning i ärendet, skulle det, enligt mitt förmenande, vara alldeles obefogadt att redan på förhand alltför snävt begränsa det område denna utredning bör omfatta. Med afseende å denna frågas vikt och dess komplicerade beskaffenhet bör man icke på något sätt föregripa en dylik utredning, utan bör det först genom densamma kunna framgå, under hvilka former en förhandling mellan personalen och dess organisationer och vederbörande förvaltning lämpligast kan ordnas; hvilka frågor som inom hvarje verk kunna bli föremål för sådan förhandling; på hvilket sätt tvistefrågor slutligt skola afgöras i de fall, då enighet genom förhandling icke kunnat uppnås, eller med andra ord, huru ett förhandlingsinstitut på detta område lämpligast bör organiseras. Likaledes bör af denna utredning kunna framgå, på hvilket sätt det lämpligast kan ordnas med behandlingen af s. k. disciplinmål för att möjliggöra, att vid den slutgiltiga behandlingen af sådana frågor personalen finge tillfälle att genom ombud deltaga i ärendets afgörande.

Historik.

Såsom i motionen framhålles, var frågan om införande af en förhandlingsordning vid vissa statens verk föremål för behandling vid 1911 års riksdag, och verkställdes då af Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott en omfattande utredning.

Utskottet, som icke anser sig kunna återge hela det material, som förebragtes år 1911, utan beträffande detta hänvisar till nämnda utskottsutlåtande, vill här ur detta utlåtande endast meddela, hvad som för frågans bedömande synes vara af den största betydelsen.

*Statsåtgärder
i främmande
länder.*

I förra årets utskottsutlåtande lämnas en redogörelse för förhållandena i utlandet på lighthörande område icke blott berörande statens verk utan äfven i fråga om koncessionerade och andra företag af större allmänt intresse, särskildt sådana som beröra kommunikationsmedlen.

Rörande denna senare grupp meddelas, att medlings- och skiljedomsförfarande på administrativ väg eller genom lagstiftning införts i Förenta

staterna, Kanada, Argentina, Italien och England. För närmare kännedom om hithörande bestämmelser i dessa länder hänvisas till fjolårets utskottsutlåtande.

Då införda stadganden rörande förhandlingsordning och därmed sammanhängande frågor vid statens egna verk äro af ett mera direkt intresse för belysningen af förevarande motion, vill utskottet något utförligare redogöra för hvad som i detta afseende meddelas i förra årets utskottsutlåtande.

I december 1910 framlade mr Briand fyra med hvarandra sammanhängande lagförslag, afseende införande af medlings- och skiljedomsförfarande vid bland annat statens järnvägar.

Frankrike.

Det mest betydelsefulla af lagförslagen, »*Sur le statut de employés des chemins de fer d'intérêt général et sur le règlement pacifique des différends d'ordre collectif* relatifs aux intérêts professionnels de ces agents», innehåller föreskrifter angående förhandlingsordningar m. m. mellan administrationen och personalen. Några utdrag ur förslaget torde lämna tillräcklig ledning för dess bedömande.

Enligt § 1 skola respektive myndigheter senast sex månader efter lagens utfärdande underställa ministern för allmänna arbeten förslag till reglementariska föreskrifter angående befordran och afsked samt bestraffningar m. m. för personal af olika kategorier.

§ 2 stadgar, att inom järnvägsdistrikten — såväl statens som enskilda järnvägars — periodiska konferenser med representanter för personalen skola ordnas för att minst två gånger årligen behandla ärenden, hvilka beröra personalens tjänsteförhållanden och dylikt.

Vidare skola enligt § 3 järnvägsförvaltningarna i samtliga distrikt organisera nämnder, i hvilka personalen är företrädd, och som skola sammankallas antingen på ministerns begäran eller arbetarnes för att med förvaltningarna afhandla de tvister af kollektiv natur, som uppkomma.

En centralinstitution för förlikning i arbetstvister skall enligt § 4 anordnas vid hvar järnväg och i denna skall åtminstone tvenne representanter för hvar yrkesgren bland personalen samt en tekniker förutom administrationens ledamöter ha plats.

Därest någon tvist uppstår och ej kan ordnas af de förutnämnda lokala nämnderna, så skall densamma underställas centralinstitutionen efter framställning af ministern eller någon af parterna. Den kan äfven (§ 6) sammanträda omedelbart för att afgöra tvister, hvilka beröra hela personalstyrkan, tillhörande viss yrkesgrupp. Centralinstitutionen måste inom 2 månaders tid framlägga ett förslag till medling. Om detta ej af parterna

biträdes, måste skiljedom tillgripas (§ 10). Parterna utse hvardera tvenne ledamöter i domstolen, och dessa välja ytterligare en eller tre skiljedomare. Kanna de ej enas härom, skola parterna hvar för sig bland de å enligt § 13 uppgjord förslagslista upptagna namn utvälja en domare. Gemensamt utse dessa den sjunde, eller om de icke bli öfverens, så skola *samtliga* domare genom lottning utses bland namnen å den förutnämnda listan. § 13 bestämmer, att senaten och deputeradekammaren hvar tredje år i januari månad skulle utse respektive 5 och 10 personer, hvilka i händelse af behof skola tjänstgöra såsom skiljedomare. Endast personer, hvilka beklåda vissa befattningar, som lämna allmän garanti för vederbörandes opartiskhet, kunna väljas.

I det fall att skiljedomen kan åsamka statsverket ökade utgifter och dessa endast beviljas af parlamentet, måste domen underställas detsamma (§ 18). Domstolen bestämmer den tidsfrist, inom hvilken dess utslag skall vara åtlydt. I annat fall äger ministern att inskrida och af bolagen utkräfva skadestånd eller förordna om arbetares afskedande.

För öfrigt innehåller lagen en paragraf med straffbestämmelser mot uppvigling eller förberedelser till strejk. De tre andra lagförslagen afse åtgärder mot sabotage och särskilda föreskrifter angående tågbetjäningen samt förbättring af personalens ekonomiska ställning genom beredande af bättre pensionsförmåner, än lagen den 21 juli 1909 medger.

De ifrågavarande lagförslagen hafva åtminstone icke ännu ledt till några positiva resultat.

Ungern, Holland, Australien, Schweiz.

Bland öfriga länder, där föreliggande spörsmål föranledt åtgärder från statsmakternas sida, må nämnas: Ungarn, Holland och Schweiz, men något större intresse anknyter sig ej till dem. Så är däremot förhållandet med Nya Zeeland och de Australiska staterna, där alltjämt strejkbud och obligatorisk skiljedom i samtliga näringsgrenar tillämpas. Sålunda föreskrifver § 4 b uti lagen af den 15 dec. 1904, att fackliga tvister ej få föranleda lockout eller strejk under några förhållanden som helst. De väsentligt olika samhälleliga förhållanden, hvilka äro rådande i dessa länder, göra emellertid, att man icke kan fullt tillgodogöra sig den erfarenhet, detta slags lagstiftning medfört, hvarför utskottet ej upptar dem i denna redogörelse.

Af särskild betydelse för den föreliggande motionens behandling äro vidare de *administrativa* åtgärder, hvilka sett dagen i *Danmark* och *Österrike*. Utskottet anser sig därför böra ägna dem något mer ingående uppmärksamhet.

I Danmark har öfverenskommelse år 1910 träffats mellan representeranter för de olika grenarna af statsförvaltningen, nämligen ministeriet för offentliga arbeten, finansministeriet och inrikesministeriet å ena sidan och å andra hufvudorganisationerna inom järnvägs-, post-, telegraf- och tullverken angående förhandlingsordning, då det gäller att behandla något från vederbörande personals sida framställt kraf.

Danmark.

Det är att märka, att ifrågavarande förhandlingsordningen kommit till stånd efter underhandling mellan representeranter för båda parterna.

Enligt Statstidende den 4 maj 1910 har förhandlingsordningen följande lydelse:

»Meddelelse om Regler for Forhandling mellem Administrationen og Organisationer af Tjenestemænd.

Ministeriet for offentlige Arbejder, Finansministeriet og Indenrigsministeriet agter under Forhandlinger, der føres mellem Administrationerne og de indenfor Statsbane-, Telegraf-, Told- og Postetaterne bestaaende Organisationer, at følge nedenstaaende Regler:

§ 1.

De nedenanførte Forhandlingsregler kommer til Anvendelse overfor følgende Etatsorganisationer:

1. Dansk Jærnbane forbund, 2. Jærnbane foreningen, 3. Fællesrepræsentationen for Telegrafvæsenets 1. til 7. Lønningsklasse, 4. Dansk Telegraf forening, 5. Toldrørsbetjent foreningen og Foreningen af Bestillingsmænd paa Københavns Frilager i Forbund, 6. Den danske Toldetats forening, 7. Postfunktionærernes Fællesorganisation og Landpostbudenes Centralorganisation i Forbund og 8. Dansk Post forening og Postmester foreningen i Forbund samt overfor Foreninger, der træder i Forbund med de Foreninger, som nu danner disse Etatsorganisationer, og

overfor de to samarbejdende Centralorganisationer, hvori Etatsorganisationerne nu er samlede,

saalænge disse Etatsorganisationer efter de Oplysninger, som foreligger for Ministerierne, enkeltvis eller i Forbund:

a) giver Adgang til alle uden Undtagelse, som er ansatte i den paagældende Etat, eller dog til alle ansatte i 1. til 7. Lønningsklasse samt ansatte undenfor Lønningsklasserne i pensionsberettigede Stillinger (Af-

- delning I) eller i 8. til 23. Lønningsklasse (Afdeling II), dog saaledes, at andre Grænser mellem Afdeling I og Afdeling II kan fastsættes efter Aftale mellem de to Afdelinger,
- b) overvejende repræsenterer Afdeling I eller Afdeling II af vedkommende Etat,
- c) kun giver Adgang til nuværende eller forhenværende Ansatte i vedkommende Etat,
- d) følger saadanne Regler ved Valg, at der sikres Mindretallene (de forskellige Hovedgrupper) en passende Repræsentation under Forhandlinger med Administrationen.

Organisationernes Love indsendes til de paagældende Administrationer, og der vil hvert Aars 1. August være at indsende Meddelelse om Bestyrelsernes Sammensætning og om Medlemstallene, samt om hvilke Klasser af Tjenestemænd Organisationerne omfatter. Meddelelse om Forandringer i Bestyrelsernes Sammensætning vil være at indsende, hver Gang saadanne indtræffer, ligesom skete Forandringer i Lovene vil være at anmelde, begge Dele inden en Maaned efter den skete Forandring.

De her givne Regler vil ikke blive anvendte samtidigt overfor mere end to Etatsorganisationer for hver Etat eller overfor mere end een Centralorganisation for Afdeling I og een for Afdeling II. Hvis nogen af de nævnte 8 Etatsorganisationer ikke længere opfylder de her givne Betingelser, træffer Ministerierne nye Bestemmelser for den paagældende Afdeling.

§ 2.

Naar der forberedes Lovgivningsændringer vedrørende Etatspersonalernes Pligter eller Rettigheder, vil Udkast dertil blive tilstillet den eller de Etatsorganisationer, der repræsenterer de paagældendes Interesser, til Drøftelse. Samme Regel vil blive fulgt, naar der forberedes Regulativer eller Instrukser af en mere almindelig Karakter, som vil medføre Forandringer i bestaaende Lønningsregler, den reglementsmaessige Arbejdstid, de Ansattes personlige, retslige Stilling i Etaten og lignende ikke-tekniske Forhold, enten Regulativet eller Instruksen gælder hele Etaten, Afdeling I og II hver for sig eller Dele af disse, men ikke naar de gælder Enkeltmand.

Etatsorganisationerne maa besvare saadan Henvendelse snarest mulig og senest inden 2 Maaneder; om fornødent kan Svaret kræves indenfor en kortere, paa Forhaand angivet Frist. Naar Ønske derom fremsættes, vil mundtlig Forhandling finde Sted mellem Repræsentanter for den paagældende Administration og for vedkommende Organisation.

§ 3.

Enhver Etatsorganisation kan henvende sig til den Centraladministration, under hvilken Etaten hører, i ethvert fagligt, ikke-tekniskt Spørgsmaal vedrørende henholdsvis hele Etaten eller Grupper indenfor denne samt Enkeltmand, dog ikke om Enkeltmands Udnævnelse eller Afskedigelse. Grupper af Etatsorganisationerne, om hvis Bestaaen der er givet vedkommende Foresatte Meddelelse, kan rette Henvendelse til den for Gruppens Medlemmer (eller en Del af disse) nærmeste fælles Foresatte vedrørende lokale Sager, der kun har Interesse for Gruppens Medlemmer eller enkelte af disse. Den enkeltes Ret til ad sædvanlig tjenstlig Vej at henvende sig til sine Foresatte berøres ikke af disse Bestemmelser.

Skriftlige Henvendelser vil, naar Ønske derom udtales, blive besvaret skriftlig af den, til hvem de rettes, snarest mulig, for Centraladministrationens Vedkommende senest inden 2 Maaneder, for andre Foresattes Vedkommende senest inden 1 Maaned.

Naar Ønske derom fremsættes, vil mundtlig Forhandling finde Sted.

§ 4.

Skal mundtlig Forhandling finde Sted mellem en Etatsorganisation og Centraladministrationen, repræsenteres Etatsorganisationen ved denne af et Forhandlingsudvalg. Gælder Forhandlingen een enkelt Interessegruppes Anliggender, skal Forhandlingsudvalget og Administrationen hver kunne tilkalde et af denne Gruppens Medlemmer indenfor Organisationen til Sagens Oplysning. Forhandlingsudvalgets Medlemmer skal være fast ansatte i vedkommende Etat, dog saaledes, at der kan deltage een eller to Forretningsførere for hver Etatsorganisation, uanset om Vedkommende er ansatte i Etaten eller ikke. En Repræsentant for Administrationen fører Forsædet, en Repræsentant for Etatsorganisationen fører Protokollen, der ved Mødets Slutning oplæses og derefter underskrives af de to Repræsentanter. Afstemning foregaar ikke. Opnaas der ikke Overensstemmelse, og ønsker Etatsorganisationen Sagen forelagt Ministeren, finder dette Sted. Forelæggelsen kan efter Organisationens Ønske ske skriftlig eller mundtlig. Administrationens Invendinger mod Organisationens Ønsker vil blive denne meddelt, og der vil blive givet den Adgang til at besvare dem.

Ministerens Bestemmelse er afgørende.

§ 5.

En Etatsorganisations Formening om, at en Instruks eller et Regulativ ikke burde have været udstedt uden Forhandling med Etatsorganisationen, eller om, at Forhandlingerne ikke er førte eller afsluttede paa rette Maade i Henhold til nærværende Regler, befrier ikke Etatspersonalet for Bestemmelsens Efterlevelse. Men hvis Sagen indankes for Ministeren og denne giver Etatsorganisationen Medhold, vil Regulativet eller Instruksen, saafremt Ministeren skønner, at dette er hensigtsmæssigt, blive suspenderet, indtil Forhandlinger har fundet Sted i Overensstemmelse med nærværende Regler.

Henvendelser om Ændring i trufne Afgørelser forandrer ikke i nogen Henseende Personalets Pligt til en given Bestemmelses Efterlevelse indtil videre.

§ 6.

Ved Forhandlinger med flere Etatsorganisationer eller med en eller begge Centralorganisationer vil der blive fulgt samme Regler som ved Forhandlinger med den enkelte Etatsorganisation.

§ 7.

Naar Ministerierne forbereder Lovgivningsændringer, der vedrører flere eller alle 4 Etatspersonalers Rettigheder eller Pligter, vil Udkastet blive tilstillet vedkommende Centralorganisation eller Forbund af Centralorganisationer, forsaavidt samtlige Etater, henholdsvis Afdeling I og Afdeling II, er repræsenterede i disse, medens Udkastet, hvis dette ikke er Tilfældet, vil blive tilstillet de Etatsorganisationer, som Forslaget berører. Samme Fremgangsmaade vil blive fulgt, naar der forberedes en Instruks eller et Regulativ, som af Ministerierne formenes at burde være fælles eller ensartet for samtlige 4 Etater eller dog for flere af disse, henholdsvis for Afdeling I og Afdeling II.

§ 8.

Ønsker en Centralorganisation eller begge Centralorganisationer mundtlig Forhandling i Anledning af saadanne Sager, som nævnes i forrige §, repræsenteres Organisationen af et Forhandlingsudvalg, i hvilket der findes Repræsentanter for hver af de Etatsorganisationer, som Sagen angaar. (Jfr. iøvrigt § 4.)

§ 9.

Den almindelige Ret, som enhver Forening eller Enkeltmand har til at henvende sig til Administrationen, berøres ikke af disse Regler, men Henvendelser til Centraladministration eller Ministerium fra Foreninger, der ikke horer til de i § 1 nævnte Etatsorganisationer, angaaende Bestemmelser af den i § 2 omtalte Art, vil, forinden Sagen afgøres, blive tilstillet vedkommende Etatsorganisation eller Etatsorganisationer til Erklæring.»

I *Österrike* har järnvägsministeriet genom förordning den 19 april 1909 inrättat särskilda utskott, hvilka hafva till uppgift att behandla framställningar från personalen och därefter till statsbanedirektionen inlämna de beslut, som i resp. ärenden fattats.

Österrike.

På grund af det intresse denna förordning äger särskildt för behandlingen af den föreliggande motionen har utskottet ansett lämpligt återgifva förordningen in extenso. Den har följande lydelse:

§ 1.

Arbetareutskottens ändamål är att genom reglementsenligt valda representanter hos statsbanedirektionerna företräda arbetarnas intressen samt framlägga och inkomma med förslag beträffande lönefrågor, besvär och öfriga önskemål i arbetarna berörande angelägenheter.

Ensam arbetares angelägenheter äro uteslutna från behandling i arbetareutskott.

§ 2.

I regel skall ett arbetareutskott bildas för hvarje statsbanedirektion; undantagsvis kan, då sådant visar sig ändamålsenligt, med direktions tillåtelse, särskilda utskott bildas för olika direktionsbezirk (distrikt) inom samma direktion, skoland dock sådana särskilda utskott vara inrättade på samma sätt som de för direktionerna inrättade.

Valen till utskotten förrättas för tre olika hufvudtjänstegrupper, och omfattar valgrupp

1. Arbetarna i byggnads- och banunderhållstjänst;
2. Arbetarna i tåg- och verkstadstjänst;
3. Arbetarna i trafikstjänst.

Arbetare i annan tjänst (förråd, elektricitetsverk, impregneringsanstalter, skeppsfart och dylikt) tilldelas den af ofvannämnda valgrupper, som af statsbanedirektionen bestämmes.

Hvarje af dessa tre valgrupper väljer för sig fyra utskottsmedlemmar och fyra suppleanter för dessa; statsbanedirektionen en utskottsmedlem och en suppleant.

De för hvarje valgrupp valda och tillsatta utskottsmedlemmarna bilda tillsammans *en sektion* af arbetareutskottet.

§ 3.

Valbar inom hvarje valgrupp är arbetare, som uppnått 24 års ålder, varit minst ett år i statsbanetjänst och ett år i någon af de tjänstegrupper, hvilka hänföras till respektive valgrupp.

Kvinnliga arbetare äro hvarken valberättigade eller valbara.

§ 4.

Beträffande valordningen till arbetareutskott gälla följande bestämmelser:

Statsbanedirektion bestämmer valdag för sitt tjänsteområde, och skall denna valdag offentliggöras minst två veckor i förväg. På platser, där större personal är förlagd, vidtagas särskilda, lämpliga åtgärder för samtliga arbetares underrättande.

Röstsedlar utfärdas i tre för valgrupperna olika färger och förses med statsbanedirektionens stämpel.

Till valen, hvilka äro slutna, gälla endast de af direktionen utsända valsedlarna.

Röstsedel behandlas såsom strängt hemligt papper. Utdelningen af röstsedlar sker genom tjänsteföreståndaren personligen eller genom den han därtill förordnar, och är denne skyldig draga försorg om, att *samtliga* valberättigade erhålla röstsedel.

Hvarje väljare skall, efter det röstsedel blifvit vederbörligen ifylld, personligen öfverlämna denna till tjänsteföreståndaren, eller till den, som därtill förordnats inom den före valdag bestämda tiden.

Pröfningen af inkomna röstsedlar utföres af en af direktionen bildad kommission, i hvilken tre af arbetarnas förtroendemän skola delta.

Resultatet af pröfningen skall genom af kommissionen förda protokoll, olika för de olika valgrupperna, till dessa öfverlämnas.

Såsom valda anses de, hvilka erhållit röstöfvervikt; hafva flera samma röstetal, afgöres genom lottning. De valda hafva att inom åtta dagar afgifva förklaring, om de antaga val.

Listan öfver valda och deras suppleanter, å hvilken äfven röstetalen skola finnas angifna, skall öfverlämnas till järnvägsministeriet, offentliggöras i statsbanedirektionens order och öfversändas till öfriga direktioner.

§ 5.

Valperioden för utskottsmedlemmar och suppleanter är tre år.

Före denna tids utgång afgår medlem: genom nedläggande af mandat eller om han ådömts fängelsestraff.

I afgående medlems ställe inträder suppleant med högsta röstetal.

§ 6.

Utskott sammanträder en gång årligen, dock kan statsbanedirektionen, om så befinnes nödigt, kalla till urtima sammanträde.

De tre sektionerna arbeta i allmänhet hvar för sig; efter pröfning af direktionen i hvarje särskildt fall kunna två eller alla tre sektionerna sammanföras till gemensamt arbete.

Såsom ordförande i utskott eller sektion skall järnvägsdirektör eller hans ställföreträdare fungera. Vid hinder för sådan funktionär kan afdelningsföreståndare för till sektionen hörande tjänstegrupper fungera.

Den af ordföranden bestämda dagordningen skall tillställas utskottsmedlem i regel minst en vecka före sammanträde; utskottsmedlem skall genom tjänsteföreståndare ingifva sina förslag, hvilka af denna föreståndare skola pröfvas, om de kunna upptagas till behandling af utskottet (se § 1) och därefter insändas.

Medlem af utskott har full yttranderätt inom de gränser, som af lag och tjänstgöring bestämmas, och kan ingen medlem göras i tjänsten ansvarig för sin röstning inom utskotten.

I händelse af obehörigt uppträdande, har ordföranden rätt att utesluta medlem från sammanträde, och om dylikt upprepas hos direktionen föreslå medlemmen förlustig sitt mandat.

Utskotts eller sektionens beslutsmässighet är ej bunden af bestämdt antal närvarande, utan hemställer ordföranden vid någon medlems frånvaro, huruvida fråga skall upptagas till behandling eller uppskjutas tills alla äro närvarande.

Utskottsmedlem är förpliktigad närvara vid sammanträden, och kan, om han utan giltig orsak uteblifver, göras förlustig sitt mandat.

Röstnings resultat är beroende på absolut majoritet; *ordförande, sekre-*
Bihang till Riksdagens protokoll 1912. 13 saml. 4 afd. 8 häft. (Nr 8). 4

terare och öfriga af direktionen till sammanträdena för arbeten eller dylikt beordrade personer äro icke röstberättigade.

Närvarandes namn, kortfattadt sammandrag af förhandlingarna och röstningarnas resultat föras i protokoll, hvilket justeras af ordföranden och justeringsmän, utsedde af utskottet. Protokollet förvaras af ordföranden, afskrift tillställles hvarje medlem.

Inom 8 dagar skall ordföranden till direktionen öfversända afskrift af protokoll, för att af direktionen granskas och uttalanden angående beslutet göras.

§ 7.

Utskottsmedlem erhåller under utskottsarbetet vanlig full aflöning, samt, om han är bosatt på platsen, 2 kronor pr dag; är han bosatt på främmande plats, erhåller han, utom fria resor, dubbel aflöning, ex. 3 kronor aflöning pr dag lika med 6 kronor pr dag vid utskottsarbete.

§ 8.

Järnvägsministeriet har rättighet att upplösa arbetareutskott när som helst.

§ 9.

Behandling af frågor, som kunna vara af intresse för samtliga arbetaregrupper och för alla vid österrikiska statsjärnvägarna anställda arbetare, öfverlämnas till centralutskottet i Wien.

Centralutskott väljes och inrättas på samma sätt som vanliga utskotten, d. v. s. de olika utskotten välja 4 representanter och 4 suppleanter, hvilka bilda centralutskottet.

Pröfning och offentliggörande sker här genom järnvägsministeriet.

Ministeriet har rätt att, om så anses erforderligt, förstärka centralutskott.

§ 10.

Mandat gäller tre år, men kan äfven utgå, sedan centralutskotts arbete blifvit fullgjordt.

För suppleants inträde gälla samma bestämmelser som för öfriga utskott.

§ 11.

Hvarje från ministeriet till centralutskott ställdt ärende skall, om det berör alla yrkesgrupper, eller särskild sådan, tillställas respektive samtliga eller särskilda medlemmar af centralutskott.

Den som ordförande fungerande tillsättes af ministeriet; denne bestämmer dagordning, hvilken tillsammans med ärendet skall tillställas medlem af centralutskott.

Såsom synes, innebär förordningen ett försök till ordnad samarbete mellan personal och förvaltning i alla sådana frågor, hvilka beröra arbetarnes intressen. Senare har såväl den 22 december 1909 som den 27 april 1910 framställningar blifvit gjorda i das Abgeordnetenhaus af Buirival dels om utveckling af arbetarutskottens verksamhet, dels om tillsättandet af särskilda disciplinarkommissioner, i hvilka personalen är företrädd.

Frånsett dessa båda länder ha i *Frankrike* redan genom en förordning den 13 februari 1901 organiserats särskilda arbetsutskott vid järnvägarna, uti hvilka personalen är företrädd, och där frågor, som beröra deras intressen, afhandlas. I *Holland* tillsattes år 1903 en permanent statskommission, inför hvilken personalen må frambära sina önskemål. Samtliga ledamöter i kommissionen tillsättas af regeringen. I *Belgien* utfärdades den 10 mars 1910 ett reglemente, hvilket berättigar järnvägspersonalens fackorganisationer att till vederbörande myndighet göra framställningar i vissa afseenden.

Från den 1 juli 1909 gäller vid de svenska enskilda järnvägarna en förhandlingsordning, som tillkommit på initiativ af Svenska järnvägarnas arbetsgifvareförening, hvilken i september år 1906 hänvände sig till Svenska järnvägsmannaförbundet med förfrågan, huruvida förbundet vore villigt att inleda underhandlingar i syfte att åstadkomma en öfverenskommelse, hvilken möjliggjorde, att tvister i lönefrågor och därmed jämförliga angelägenheter mellan de föreningen tillhörande järnvägsförvaltningarna och deras personal skulle kunna lösas på fredlig väg, hvilken öfverenskommelse borde vara så affattad, att den lämnade full garanti för, att bägge parternas intressen blefve i lika mån tillvaratagna. Järnvägsmannaförbundet biträdde arbetsgifvareföreningens framställning, under uttalande af sin anslutning till de uttalade önskemålen, hvarpå en kommitté tillsattes med representanter för båda parterna. Det af kommitterade uppgjorda förslaget, hvilket sedermera under benämningen hufvudaftal n:r 1 blef gällande från den 1 juli 1909, innehåller regler för behandling af uppkommande meningsskiljaktigheter mellan järnvägsförvaltningen och järnvägspersonal eller de båda organisationerna »Svenska järnvägarnas arbetsgifvareförening» och »Svenska järnvägsmannaförbundet,» äfvensom regler för uppgörande af lönestater m. m.

Sverige.

Fjölårets utskott hade till vederbörande statens ämbetsverk framställt förfrågan, huruvida några förhandlingar blifvit förda mellan organisationer af personal vid statens verk och resp. myndigheter. Af de ingifna svaren framgår, att beträffande den *ordinarie* personalen några öfverläggningar eller förhandlingar mellan densamma och den öfverordnade myndigheten icke ägt rum utom inom postverket, där såväl år 1906 som år 1908 postmännens organisationer lämnats tillfälle att genom utsedda representanter lämna erforderliga upplysningar till ledning vid arbetet på den nya aflöningsstatens upprättande samt uppgörandet af förslag till personalens rekrytering och utbildning. Däremot ha förhandlingar upprepade gånger förts med den *icke ordinarie* personalen vid statens järnvägar, nämligen åren 1906, 1907; 1908 och 1909 samt inom telegrafverket åren 1905, 1906 och 1909 och hos vattenfallsstyrelsen med dess personal vid byggnadsarbetena år 1907 beträffande olika yrkesgrupper af arbetare.

Af redogörelserna för förhandlingarna framgår, att dessa tillkommit med anledning af framställningar från personalens organisationer angående förbättrade tjänsteförhållanden och på inbjudan af resp. ämbetsverks styrelse. Någon förhandlingsrätt har däremot icke tillförsäkrats personalen.

För att utrona den uppfattning angående lämpligheten af införandet af en förhandlingsordning, som vederbörande ämbetsverk hyste, hade 1911 års utskott begärt utlåtanden öfver motionen från järnvägsstyrelsen, generaltullstyrelsen, generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen och vattenfallsstyrelsen.

Af dessa utlåtanden framgick, att samtliga ämbetsverk ansett sig böra till väsentlig del på grund af ensartade skäl afstyrka motionärens framställning såväl i fråga om fastställandet af en särskild förhandlingsordning mellan den extra *ordinarie* personalen och resp. myndighet som beträffande upprättandet af ett sådant institut vid hvarje verk, till hvilket öfverklaganden af administrativa bestraffningar kunde riktas.

Emellertid hade ej mindre än fyra byrådirektörer inom kungl. järnvägsstyrelsen samt en byråchef inom kungl. generalpoststyrelsen anfört häremot afvikande meningar. Den sistnämnde ansåg, att om en eventuell förhandlingsordning endast komme att reglera de former, under hvilka representanter för personalen skulle af vederbörande styrelse kallas till öfverläggning och de fall, i hvilka dylik öfverläggning borde äga rum, så vore intet annat att erinra mot dess fastställande, än att de fall, i hvilka personalen skall vara berättigad att bli hörd, borde begränsas till ärenden, som för densamma äro af större och principiell betydelse, och hvilka ärendens natur bör i förhandlingsordningen så noggrant som möjligt angifvas. De förstnämnda

ansågo, att järnvägsstyrelsen icke bort ställa sig helt afvisande mot tanken, att författningsenligt bestämmas vissa normer för öfverläggning med personalen i viktigare frågor. De hänvisade i hufvudsak till de förordningar, som det österrikiska järnvägsministeriet utgifvit den 23 mars 1907 och den 19 april 1909.

I vid utskottets utlåtande fogade bilagor meddelades hufvudaftal nr 1 mellan Svenska järnvägarnes arbetsgifvareförening och Svenska järnvägsmannaförbundet, P. M. från järnvägsstyrelsen, generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, generaltullstyrelsen och vattenfallsstyrelsen, innehållande svar på följande af utskottet framställda förfrågningar:

1) Ha inom statens järnvägs-, post-, telegraf-, tull- och vattenfallsförvaltningar några öfverläggningar eller förhandlingar ägt rum mellan den å ordinarie eller å extra ordinarie stat upptagna personalen — företrädd genom deras organisationer eller särskildt utsedda representanter — samt vederbörande myndighet inom nämnda förvaltningar? — I så fall anhålles om upplysning angående arten af dessa förhandlingar och deras eventuella resultat.

2) Hvilka äro anställningsvillkoren och löneförmånerna för den extra ordinarie personalen inom nämnda förvaltningar?

3) Hvilka disciplinära stadganden och straffbestämmelser är den ordinarie och den extra ordinarie personalen underkastad inom nämnda förvaltningar?

4) Slutligen anhåller utskottet om yttrandes afgifvande angående de framställningar, hvilka innefattas uti herr Winbergs förutnämnda motion; samt slutligen skrivelser från Sveriges lokomotivmannaförbund och Svenska järnvägsmannaförbundet.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott 1911 inledde sitt utlåtande med följande anmärkningar:

De förändringar i förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetstagare, hvilka framkallats af samhällets industrialisering, ha icke kunnat undgå att intimt beröra statens och kommunernas förvaltningar i den mån det allmänna upptagit företagareverksamhet. Erfarenheten har äfven visat, att samma konfliktsorsaker, som vållat arbetsstrider vid privata affärsföretag, äfven kunnat föranleda misshälligheter vid statens och kommunernas affärsdrifvande verk. De speciella samhällsuppgifter, dessa i allmänhet äro afsedda att fylla, ge emellertid en något olikartad karaktär åt de stridigheter, som uppkomma mellan deras personal och förvaltande myndigheter. Vid behandlingen af de problem, arbetsförhållandena vid offentliga företag

Andra kammarrens fjärde tillfälliga utskotts yttrande 1911.

erbjuda, gäller det således för statsmakterna *dels* att draga lärdom af de rön, hvilka vunnits å den privata arbetsmarknaden, *dels* att taga hänsyn till företagens egenskap af att vara samhällliga organ och de omständigheter, som däraf framkallas.

Efter redogörelsen för de utländska förhållandena och för de svenska ämbetsverkens yttranden, fortsätter utskottet:

Man finner sålunda, att det i herr Winbergs med fleres motion framförda spörsmålet är af mycket invecklad beskaffenhet och af stor räckvidd med hänsyn till de skilda statsverkens organisation och drift och på grund af de olika kategorier tjänstemän och arbetare, hvilka skulle komma att beröras af en genomförd förhandlingsordning. Såväl i respektive styrelsers yttranden som i vid dessa fogade reservationer uttalas, att de principer, som skulle vara grundläggande för hvad motionärerna föreslå, äro för den svenska statsförvaltningen så nya, att genomförandet af en förhandlingsordning enligt förslaget skulle leda till mycket genomgripande förändringar och medföra konsekvenser, hvilka i många detaljer äro svåra att på förhand tillräckligt öfverskåda. Sålunda ha äfven reservanterna, som principiellt anslutit sig till tanken om att såväl tjänstemän som arbetare böra erhålla en viss medbestämmanderätt i fråga om med deras arbete förenade tjänstevillkor och löner, uttalat sig för en begränsning af ifrågavarande rätt inom vissa områden, så att under alla förhållanden statsmakternas ställning som arbetsgifvare icke däraf kan på något sätt kringskäras eller försvagas, det vill säga man anser sig icke kunna medgifva i statens tjänst anställda att som likaberättigad part förhandla med statens förvaltningsorgan. I detta hänseende har äfven i motionens framställning gjorts inskränkning i förhandlingsordningens omfattning för sådana frågor, hvilka — såsom formuleringen lyder — »icke äro af den art att de falla under Riksdagens afgörande eller af den beskaffenhet, att deras afgörande tillkommer allmän domstol», således förnämligast hvad som är att hänföra till allmänna tjänstevillkor och löner på stat. Vid definierandet af denna gränsskillnad mellan frågor, som skulle inrymmas i en allmän förhandlingsordning eller därifrån undantagas, synas emellertid såväl motionärerna som arbetareorganisationernas öfriga målsmän, enligt uttalanden i deras inlagor, icke ha uppnått en fullt enhetlig och fast ståndpunkt, eller kunnat angifva några klara riktlinjer, hvilket äfven visar, att det vidlyftiga ämnet ännu icke hunnit fullt genomarbetas.

Senare delen af utskottets yttrande återgifves i förevarande motion.

Utskottet hemställde, att motionen för närvarande icke måtte till någon Andra kammarens åtgärd föranleda.

I afgifven reservation anförde herr Palmstierna:

Såsom af motionen och bil. 3 och 4 framgår, bör herr Winbergs motion betraktas som ett uttryck för den mening i hithörande frågor, hvilken omfattas af den lägre personalen vid statens affärsdrifvande verk. Det torde under sådana förhållanden varit önskvärdt, om utskottet ägnat framställningen mer ingående uppmärksamhet, än dess *utlåtande* ådagalägger. Jag kan ej heller underlåta att uttala ett beklagande öfver att utskottets majoritet icke velat biträda det *yrkande*, hvilket framburits i en reservation af hrr Gibson och Andersson i Stårte. Därigenom hade utskottet åtminstone kunnat lämna ett omedelbart stöd åt personalens sträfvan att under författningen stadgad form träda i öfverläggning med sin öfverordnade myndighet i fråga om tjänsteförhållanden, som nära beröra dess intressen.

Herr Palm-
stiernas reser-
vation 1911.

För min del anser jag, att *behofvet* af *öfverläggningar* mellan personalen och resp. myndighet rörande anställningsvillkor och löneförmåner m. m., som redan yppat sig vid fyra af de fem ämbetsverken, icke kan förnekas. Det är all anledning att förmoda, att det äfven i framtiden kommer att göra sig gällande. Under sådana förhållanden måste det anses vara en *praktisk* handling att i tid vidtaga åtgärder för att bereda lämplig form för öfverläggningarnas bedrifvande, så att några tvister därom icke behöfva förekomma vid öfverläggningarnas början. Såsom reservanterna inom kungl. järnvägsstyrelsen anföra, skulle ej endast personalens berättigade intressen härigenom tillgodoses, utan äfven den öfverordnade myndigheten kunna erhålla ett fullödigt uttryck för de åsikter, som förefinnas hos skilda grupper af personalen. Uti Österrike och Frankrike har man, såsom utredningen visar, beträdd denna väg.

Motionären, och med honom järnvägs- och lokomotivmannaförbunden, åsyfta emellertid ej endast, att personalen må beredas tillfälle ingå uti författningen ordnad *öfverläggning* med sina öfverordnade. De vilja, att en *förhandlingsordning* skall fastställas, hvarigenom personalen erhåller medbestämmanderätt i fråga om sådana tjänsteförhållanden, hvilka ej regleras af Riksdagen. Härigenom vidgas framställningen till att omfatta spörsmål af synnerligen svårlöst art, men hvilka likväl äro af beskaffenhet att böra upptagas till omsorgsfull pröfning af statsmakterna. Det är ej endast fråga om att personalen må beredas lämpligt forum att framföra sina *önskemål*. Den skall äfven såsom *förhandlande* part deltaga i *utred-*

ningar rörande tvistefrågor mellan densamma och resp. myndighet eller angående nya förslag till lönestater och tjänsteförhållanden. Motionären vill äfven, att personalen vid dessa frågors *afgörande* — såvidt Riksdagen eller allmän domstol ej handlägger dem — skall såsom lika berättigad deltaga uti beslutet. Den konsekventa tillämpningen af denna uppfattning leder motionären till ett uttalande om förliknings- och skiljedomsförfarandets användande.

För att bilda sig ett omdöme angående det befogade uti denna tankegång, bör det erinras om att man, som motionären säger, »bör kunna vara enig om, att sådana öppna konflikter som arbetsnedläggelse icke borde behöfva förekomma inom de områden, där staten är arbetsgifvare». I fråga om statsdriften är det angelägnare än eljest, att verksamheten obehindrad fortgår. Ett förbud mot arbetsnedläggelse vore emellertid såväl omöjligt att effektuera som olämpligt att utfärda, när personalen samtidigt förhindras att vinna gehör för det berättigade uti de kraf, som kunna föranleda en strejk. Medan de enskilda järnvägarnas personal äger möjlighet fullt tillgodose sina intressen, skulle detta vara statspersonalen förmenadt. En bättre väg för arbetsfredens betryggande än det nakna strejkförbudet synes mig vara den, som motionären antyder, och som afser att så förbinda personalen vid företaget, att själfva behovet af arbetsnedläggelsens begagnande försvinner. Skall detta kunna ske, gäller det ej endast att tillmäta personalen goda löneförmåner, utan äfven att låta dess meningar i öfrigt vinna sådant beaktande, att personalen känner sig *samhörig* med företaget. Vill man uppnå detta syfte, torde en viss grad af medbestämmanderätt icke kunna fränkännas personalen. Denna uppfattning synes ha varit vägledande för den *danska* förhandlingsordningens utfärdande, ehuru uti densamma ministeriets bestämmelser i alla afseenden äro slutligt afgörande. Ännu ett steg uti motionens riktning torde innebäras uti ett par af de senaste *franska* lagförslagen och den *kanadensiska* lagen af 14 mars 1907.

När man från nu angifna principiella ståndpunkt skall utbilda lämpliga former för förhandlingarnas bedrivande och afväga graden af medbestämmanderätt åt personalen, framställa sig onekligen betydande svårigheter, hvilka först efter en utredning kunna öfverskådas och undanröjas. Det synes mig därför icke lämpligt att uti ärendets föreliggande skick upptaga denna sak till detaljbehandling. Det må vara nog att konstatera behovet af en fackmässig utredning i ämnet, hvartill utskottet äfven för sin del sökt lämna material.

Förutom begäran om fastställandet af en förhandlingsordning har motionären uti sin motivering äfven påyrkat ett lämpligare sätt för de administrativa bestraffningarnas afdömande och beredande af möjlighet till deras öfverklagande hos ett för ändamålet organiseradt särskildt institut. Utskottet har i det närmaste förbigått denna fråga, som jag finner värd synnerligt beaktande. Det kan ej vara lämpligt att sådan olikformighet äger rum inom skilda ämbetsverk som bil. 2 anger vara för handen. Enhetlighet bör finnas på detta område, där staten ensam är arbetsgifvare. När kungliga järnvägsstyrelsens öfverrevisorer funnit lämpligt framställa erinran om att inom denna förvaltningsgrens enhetliga bestraffningsnormer saknas, synas fullgiltiga skäl föreligga att vid en utredning äfven denna del af motionärens framställning tages i betraktande.

Herr Palmstierna hemställde, att herr Winbergs motion måtte af Andra kammaren bifallas.

I en annan reservation anförde herrar Gibson och Andersson i Stårte: Motionärerna hafva icke gjort någon särskillnad mellan yttranderätt och medbestämmanderätt, och hafva gifvit staten och dess organ en sidordnad ställning till sin personal, icke en öfverordnad. Statens verk hafva trots grundväsentliga olikheter alltför mycket jämnställts med enskilda. Vi anse därför, att utskottet icke kunnat odeladt ansluta sig till föreliggande motion.

Herrar Gibsons och Anderssons i Stårte reservation 1911.

Vi förstå äfven, att utskottets majoritet hyser betänkligheter, att i denna Riksdagens sena timme under brådskande göromål intaga en mer afgörande ställning uti denna fråga. Men då vi anse, att frågan är af stor vikt och att af det föreliggande materialet tydligen framgår behovet af enhetliga normerande reglers fastställande, så hade vi önskat, att utskottet icke stannat vid ett rent afböjande af motionen i sin helhet, utan att utskottet hemställt, att Andra kammaren för sin del ville besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning, huruvida och i hvilka former skulle kunna fastställas: dels bestämda regler för den vid statens administrativa verk sysselsatta personalens deltagande genom utsedda representanter uti utarbetandet af förslag å de bestämmelser rörande arbets- och löneförhållanden och dylikt, som äro å denna personal tillämpliga, samt dels regler för s. k. disciplinmåls behandling.

Slutligen hade herr Olsson i Kullenbergstorp reservationsvis yrkat rent afslag på den föreliggande motionen.

Vid frågans behandling i Andra kammaren beslöts efter någon debatt med 89 röster mot 77 att bifalla herrar Gibsons och Anderssons i Stårte

Andra kammarens beslut 1911.

reservation med uteslutande af reservationens sista punkt angående disciplinmål.

*Första kam-
marens andra
tillfälliga
utskott 1911.*

Första kammarens andra tillfälliga utskott förklarade sig icke kunna på den korta tid, som stått till dess förfogande, behörigen utreda ärendet och å sådan utredning grunda något uttalande i själfva saken, hvarför utskottet med anmälan härom hemställde, att Första kammaren ville besluta att icke biträda Andra kammarens i ärendet fattade beslut. Kammaren fattade beslut i enlighet med sitt utskotts yrkande.

*Utskottets
yttrande.*

Föreliggande motion påkallar utredning om förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare i ett fall af egenartad och ömtålig beskaffenhet, nämligen det fall, då staten själf är arbetsgifvare. Frågan om ett tidsenligt ordnande af arbetsaftalet på detta område är ett socialpolitiskt problem af stor räckvidd och af den art, att statsmakterna icke lära kunna undgå att förr eller senare upptaga detsamma till omsorgsfull pröfning. Skall staten uppträda som mönsterarbetsgifvare följer däraf, att staten bör leda framsteget på arbetsaftalets viktiga område.

På den privata arbetsmarknaden regleras numera arbetsförhållandet i hufvudsak genom kollektiva aftal, fastställda genom förhandlingar mellan arbetsgifvare och arbetare, respektive deras organisationer, med eller utan förutgående arbetsinställelse. En bestämd tendens har härvid gjort sig gällande att utbilda ett förhandlingssystem, som genom tillgripande af medlings- och skiljedomsförfarande kan göra arbetsnedläggelsen till en undantagsföreteelse.

Förhållandet mellan staten och de i dess tjänst anställda har däremot reglerats efter väsentligt andra normer. För de i ordinarie statstjänst anställda fastställas ju löneförmånerna af Riksdagen, medan tjänstgöringsförhållandena regleras på administrativ väg. Extra ordinarie och tillfällig personals arbets- och löneförhållanden afgöras i regel af vederbörande verks styrelse eller underlydande förvaltningar och tjänstemän. I några få fall under den senaste tiden hafva visserligen aftal träffats med personalens organisationer. Men någon verklig förhandlingsrätt finnes icke fastställd.

Att detta tillstånd betraktas som ett allvarligt missförhållande af den lägre personalen i statens tjänst framgår af olika personalorganisationers till detta utlåtande bilagda yttranden.

På den privata arbetsmarknadens område står ju till sist arbetsnedläggelsens väg öppen för de arbetare, som vilja tillkämpa sig ett förmånligare arbetsaftal. Hvad statens arbetare beträffar plägar denna utväg icke

tillgripas, och ur det allmännas synpunkt är det af högsta vikt, att den heller icke behöfver tillgripas.

Härför kräfves emellertid, att personalen beredes möjlighet till ett effektivt bevakande af sina egna intressen, hvarvid naturligen måste tillses, att det allmännas, öfver enskilda gruppers stående intresse icke därå blir lidande.

Utskottet delar motionärens uppfattning, att den bästa vägen att ernå detta syfte är tillskapandet af en förhandlingsordning, d. v. s. bestämda normer för behandling och afgörande af frågor rörande arbetsaftalets innehåll. Härvid förutsättes emellertid, att från förhandlingsordningens område skall uteslutas alla sådana frågors afgörande, hvilka äro af den art, att de afgöras af Riksdagen eller falla under allmän domstols pröfning.

Uppenbarligen kan icke en sådan förhandlingsordning innehålla likartade bestämmelser för olika under staten arbetande personalgrupper. Det måste från början stå klart, att med arbetsförhållandets olikartade karaktär måste följa olika förhandlingsregler.

Beträffande sådana den ordinarie personalen berörande frågor, som komma under Riksdagens pröfning, ifrågasätter motionären, att personalen beredes författningsenligt fastslagen rätt att deltaga i sådana frågors beredning och därunder framlägga personalens synpunkter och kraf. En sådan anordning, hvori bör inneslutas rätt för personalen att i de handlingar, som skola föreläggas Riksdagen få sin ståndpunkt angifven, så att Riksdagen därom erhåller otvetydig kännedom, finner utskottet vara af behovet påkallad.

Vidkommande andra frågor, som beröra ordinarie personals arbetsförhållanden, finner utskottet det vara förenadt med stor svårighet att bestämdt angifva, hur långt genom en förhandlingsordning medinflytande skall tillerkännas personalen. Men utskottet anser, att man för att binda personalen vid statens företag med de starka intresse fördelar, som ensamma i längden bereda garanti mot arbetsinställelser, icke har någon annan väg att gå än att bereda personalen någon medbestämmanderätt i dess lifsfrågor.

För annan personal än ordinarie finner utskottet det vara behöfligt att ge förhandlingsordningen något större räckvidd. Anställningen är för dessa grupper lösligare, för vissa tillfälliga arbetare såsom vid vattenfalls- och järnvägsbyggnader är arbetsförhållandet knappast af annan karaktär än vid enskilda företag. Att i sådana fall lösa arbetsaftalets problem genom att statens representanter ensamma fastställa aftalets innehåll kan hvarken vara berättigadt eller i längden möjligt. Erfarenheten visar ju ock, att på detta

område hvarken förhandlingar eller öppna konflikter kunnat helt undgås. Vida bättre än att här tillämpa ett låtgåsystem och uppskjuta ett ingripande från statsmakternas sida, tills situationen själf framtvingar detsamma, anser utskottet det vara, att statsmakterna redan nu taga under öfvervägande, hvilka förhandlingsnormer, som böra fastställas i syfte att betrygga de allmänna företagen mot arbetsinställelser. I den omsorgsfulla utredning, som erfordras för att ernå bestämmelser, de där samtidigt bereda personalen nödigt medinflytande och trygga det allmännas intressen, bör ingå frågan om användning af förliknings- och skiljedomsförfarande i de fall, då direkta förhandlingar blifvit resultatlösa. Ett stöd för sin uppfattning härutinnan finner utskottet i de goda verkningar dessa metoder visat sig medföra inom de enskilda järnvägarna.

Uti motionärens hemställan ingår äfven, att bestämda regler skola fastställas för behandling af s. k. disciplinmål. Utskottet finner det vara behöfligt att enhetliga normer blifva gällande för de administrativa bestraffningarna samt att hufvudgrunderna för en sådan disciplinstadga föreläggas Riksdagen till godkännande. Äfvenså bör vid en utredning tagas under öfvervägande inrättandet af ett särskildt appellationsinstitut, inför hvilket besvär i disciplinmål kunde anföras. Upprättandet af ett sådant institut, hvilket icke medför något borttagande af vederbörande myndighets rätt att meddela bestraffningar, kunde, om däri insattes representanter såväl för olika förvaltningar som för olika underordnade personalgrupper, ur den synpunkten vara ändamålsenligt, att vid klagomålen behandling speciella facksikter finge göra sig gällande och att hela den administrativa bestraffningen tillvunne sig personalens förtroende.

Utskottet anser sig icke kunna ingå på någon diskussion af de organisatoriska detaljerna i de åtgärder, som kunna bli följden af en utredning i ämnet. Likaså anser sig utskottet böra helt lämna åt utredningen att afgöra frågan, hvilka delar af arbetsaftalets innehåll, som böra af förhandlingsordningen beröras, hvilka af statens administrativa verk, som böra träffas af densamma, hvilka personal- och tjänstemannagrupper den borde omfatta samt på hvad sätt personalen skall representeras i förhandlingar.

Att i denna komplicerade fråga från början kringskära utredningens omfattning vore efter utskottets uppfattning icke lyckligt. Ty först sedan en sakkunnig och allsidig utredning på detta hittills obearbetade socialpolitiska område lämnat en överblick öfver de olika alternativ till en lösning, som kunna framställa sig, lär det bli möjligt att med någon större bestämdhet afgöra, hvilka åtgärder som äro lämpliga.

På grund af hvad sålunda anförts hemställer utskottet,

att Andra kammaren, i anledning af motion nr 227, ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående fastställande af en förhandlingsordning för i statens administrativa verk anställd personal, och i samband därmed angående enhetliga regler för handläggning af s. k. disciplinmål samt att för Riksdagen må framläggas de förslag, hvartill utredningen föranleder.

Stockholm den 30 april 1912.

På utskottets vägnar:

RICKARD SANDLER.

Reservationer:

af herrar *Bäckström*, *Olsson* i Åsen och *Sjöberg* i Sköfde:

Enahanda fråga som den i förevarande motion väckta förelåg äfven vid 1911 års riksdag uti en af herr Winberg m. fl. väckt motion, och gjordes då af Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott till föremål för en ganska omfattande utredning, afseende särskildt huru frågan blifvit dittills behandlad såväl inom den svenska statsförvaltningen som i utlandet. Denna utredning kom emellertid ej till stånd förr än vid en så sen tidpunkt af riksdagen, att hvarken utskott eller kammare medhunno att på basis af utredningen bestämma sin ställning till frågan.

Af den förebragta utredningen framgick, att i flertalet utländska stater några särskilda bestämmelser icke hittills meddelats rörande förhandlingar mellan statsförvaltningen och dess personal, hvadan denna personal där endast torde äga den allmänna medborgerliga rätten att i petitionsväg skriftligen frambära sina önskemål. I några stater har man åter för vissa stats-

förvaltningens arbetsområden upprättat detaljerade förhandlingsordningar, enligt hvilka personalen, representerad af i viss ordning utsedda ombud eller organisationer inom personalen äga att sammanträda med förvaltningen eller representanter för denna till öfverläggningar i viktigare personalfrågor. Det slutliga afgörandet af de vid dylika öfverläggningar gjorda eller dryftade framställningar tillkommer dock vederbörande förvaltning ensam.

Hvad den svenska statsförvaltningen angår, har man inom några af kommunikationsverken vid behandling af viktigare aflöningsfrågor för lägre personal i vissa fall på förhand konfererat med representanter för denna personal eller representanter för organisationer inom densamma. Det har dock härvid gällt endast ett handlande från fall till fall, och skiftande grundsatser synas hafva gjort sig gällande icke endast de särskilda verken emellan utan äfven vid olika tillfällen inom samma verk.

Att sålunda vissa af våra kommunikationsverk vid behandling af viktigare personalfrågor funnit påkalladt, att, ehuru ej sådant varit i instruktioner eller eljest föreskrifvet, till förberedande rådplägning inkalla representanter för den personal, frågan gällt, har naturligtvis haft sin grund i öfvertygelsen, att på detta sätt ökad säkerhet vunnes för en ur alla synpunkter tillfredsställande lösning af frågan. I den mån, särskildt inom kommunikationsverken men äfven i andra förvaltande verk, arbetsuppgifterna vuxit i mångfald, svårighet och omfattning, och i den mån — samtidigt därmed och i följd däraf — arbetskrafterna måst ökas, har å ena sidan möjligheten minskats för vederbörande förvaltningsstyrelse att så ingående som tidigare följa personalen i alla dess förhållanden, å andra sidan afgörandena i frågor, som beröra personalen mera kännbart, erhållit långt vidsträcktare verkningar än tillföre. Det är tvifvelsutan detta tillika med en nyare tids ändrade uppfattning af förhållandet mellan öfver- och underordnade, som varit bestämmande för sådana kommunikationsverkens åtgärder som de ofvan angifna — åtgärder, hvilka äro att sammanställa med de delvis nya principer, som af enahanda skäl under senare tid följts vid sammansättande af kommittéer för såväl lönefrågor som andra förvaltningsfrågor.

Enligt vår mening har det varit en berättigad och klok åtgärd, som vidtagits, då verken på förhand samrådt med sin personal rörande frågor af vitalt intresse för denna personal, och vi anse, att man bör gå vidare på den sålunda inslagna vägen. Redan från början må dock anmärkas, att vi icke kunna godtaga vissa af de synpunkter, som i motionen anföras som stöd för ett dylikt förfarande, särskildt icke det motsatsförhållande, som där kom-

mer till synes mellan verket å ena sidan och den underlydande personalen i tjänstemannaställning, ordinarie eller extra, å andra sidan, ej heller den åskådningen, att denna tjänstemannapersonal, vare sig af högre eller lägre grad, skulle under något förhållande vara berättigad att anlita samma kampmedel som de arbetare i allmän eller enskild tjänst, hvilka icke äro tillförsäkrade tjänstemannaställningens förmåner.

Våra motiv äro uteslutande de, hvilka ofvan angifvits såsom sannolikt bestämmande för tidigare gifna exempel på förberedande öfverläggningar med vederbörande personal. Det är den större sannolikheten för att man på sådant sätt skall träffa det rätta i den föreliggande frågan, som är det afgörande. Anlitandet af en fylligare form i sådant syfte för den förberedande utredningen och handläggningen, påkallandet af de närmast intresserades medverkan ej blott skriftligen utan äfven vid personlig öfverläggning, är ju icke annat än hvad som under senare tid börjat tillämpas beträffande än det ena, än det andra slaget af frågor.

Nu kan det ju invändas, att äfven om fog finnes för att i vissa fall bereda vederbörande förvaltningspersonal tillfälle att deltaga i förberedande öfverläggningar om den ena eller den andra frågan, det dock ej kunde anses af nöden att därom meddela särskilda bestämmelser, gällande för framtiden. Just den omständigheten att, sådana bestämmelser förutan, verken beredt tillfälle till dylika öfverläggningar, innebure väl sannolikhet för att så komme att vid behof ske äfven framdeles.

En sådan ståndpunkt synes emellertid icke hållbar. Enligt densamma skulle det komma att bero af den individuella uppfattningen hos vederbörande styrelse eller chef, om och i hvilka fall rådplägning med ombud för personalen skulle äga rum. Den af 1911 års utskott förebragta utredningen visar, huru uppfattningen därutinnan skiftat icke blott de skilda verken emellan utan äfven vid olika tider inom samma verk. Bestämda regler måste gifvas härför, hvarvid särskildt är att märka, att enligt vår mening dylik rådplägning måste anses befogad och gagnelig i äfven åtskilliga andra frågor än rena lönefrågor. Enligt hvad i motionen erinrats gifves äfven andra spørsmål, som djupt ingripa i personalens förhållanden — exempelvis arbetstiden — eller eljest beröra vitala intressen för densamma såsom diciplinmålen. Det torde icke kunna anföras något som helst bärande skäl, hvarför ej vid behandling hos en styrelse af ett dylikt mål en representant för den kår, den tilltalade tillhör, skulle få tillfälle framlägga sina synpunkter på det föreliggande fallet. Bestämda regler måste likaså gifvas rörande grunderna och sättet för utseende af personalrepresen-

tanter, med iakttagande därvid att samma möjligheter öppnas för all den personal, som ej är direkt representerad vid styrelsens bord och att inom hvarje grupp alla blifva i tillfälle göra sin röst gällande vid representantvalet. Samtidigt måste genom lämpliga bestämmelser tillses, att den nya ordningen ej komme att obehörigen inkräkta på tiden för andra arbetsuppgifter. Det gäller således att reglera invecklade och växlande förhållanden med vägande därvid mellan grannliga och viktiga intressen. Men utan tvifvel skola dessa svårigheter kunna lösas vid en sorgfällig utredning; hvad som står fast är, att man bör söka nå en verklig lösning, framställd i allmängiltiga klara bestämmelser, och icke låta saken såsom hittills bero af tillfället och godtycket.

Det må ock i detta sammanhang erinras, att, om än de ämbetsverk, hvilka hördes öfver 1911 års motion, i sina utlåtanden intogo en afvisande hållning till det i motionen framställda förslaget, så uttalades dock därvid i viss mån afvikande meningar af en ledamot i generalpoststyrelsen och fyra ledamöter i järnvägsstyrelsen.

På grund af hvad sålunda anförts få vi hemställa,

att Andra kammaren med anledning af ifrågavarande motion ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda i hvad mån bestämmelser kunna träffas i syfte att vid behandlingen inom statens förvaltande verk af viktigare frågor rörande personalens arbets- och löneförhållanden äfvensom af disciplinmål vederbörande personal må vara i tillfälle att göra sina synpunkter gällande.

af herr *Holmdahl* med instämmande af herr *Nilsson* i Linnås:

Hvilken ställning motionären afser att genom den af honom ifrågasatta förhandlingsordningen bereda den vid statens administrativa verk anställda personalen i egenskap af förhandlande part framgår af hans å sid. 7 i motionen (sid. 7 i utskottets utlåtande) gjorda principuttalande. Det

heter däri, att sagda personal och dess organisationer böra betraktas såsom likaberättigad part, då det gäller att fatta beslut i sådana personalens ställning berörande frågor, som icke äro af den art, att de falla under Riksdagens afgörande eller af den beskaffenhet, att deras afgörande tillkommer allmän domstol. I enlighet med denna uppfattning framhåller motionären, att personalen bör vara tillförsäkrad möjligheten att genom ombud bevaka sina intressen vid behandlingen af sådana frågor, som nu afgöras af vederbörande förvaltning ensam, samt att förhandlingsordningen för att helt kunna fylla sin uppgift bör byggas på förliknings- och skiljedomsförfarande.

Att döma af dessa uttalanden synes motionären hafva utgått från den uppfattningen, att sådana ekonomiska intresse motsatser, som känneteckna förhållandet mellan enskilda arbetsgifvare och arbetstagare, jämväl skulle förefinnas emellan de administrativa verkens förvaltande myndigheter, å ena, samt den vid samma verk anställda personalen, å andra sidan. Det torde emellertid ej vara möjligt att uppdraga gränsen emellan de grupper inom samma verk, som skulle intaga arbetsgifvarnes och arbetstagarnes ställning, och detta af det enkla skäl, att staten ensam är arbetsgifvare i förhållande till alla vid statens administrativa verk anställda personer, oafsedt hvilken befattning dessa innehafva. Att, såsom motionären ifrågasatt, låta de högre funktionärerna intaga arbetsgifvarens ställning i förhållande till de lägre tjänstemännen och arbetarne är att godtyckligt uppkonstruera en intresse motsats, som i verkligheten icke finnes eller åtminstone icke borde finnas. Såsom statens tjänare äro ju alla de personer, som vunnit anställning vid statens administrativa verk, skyldiga att tillvarataga statens rätt och främja dess intressen. Det måste därför innebära en oegentlighet och på samma gång en godtycklighet att låta en viss grupp af dessa personer såsom arbetsgifvare tillvarataga statens rätt gentemot öfriga grupper.

Viktigare än denna mera formella oegentlighet äro emellertid de praktiska olägenheter, som tvifvelsutan skulle uppstå, därest åt personalen inrymmas en medbestämmanderätt i den omfattning motionären tänkt sig. Enligt motionärens förslag skulle, såsom förut är antydt, denna medbestämmanderätt sträcka sig till alla sådana frågor, som icke äro af den art, att de afgöras af Riksdagen eller falla under allmän domstols pröfning. Motionären synes emellertid, då han velat åt personalen vindicera denna rätt, icke hafva beaktat de svårigheter, som därigenom skulle uppstå för vederbörande styrelser att fullgöra sina funktioner. Det är ju på styrelsen ansvaret hvilat för verkets ordentliga drift; men detta ansvar skulle helt visst i väsentlig grad förryckas, om personalen medgäfves rätt att såsom lika

berättigad part besluta i frågor, som numera falla ensamt under styrelsens afgörande. I sin verksamhet är ju styrelsen bunden af instruktioner och reglementen, som densamma icke äger att godtyckligt upphäfva eller ändra. Men hur blefve det möjligt för styrelsen att följa dessa instruktioner, om frågor, som i desamma beröras, skulle kunna hänskjutas till afgörande af förliknings- och skiljedomsinstitut. Därest bestämmanderätten i ärenden, som röra verkets rationella skötsel, skulle öfverflyttas från den ansvariga ledningen till en organisation, som gentemot statsmakterna stode utan ansvar, blefve styrelsens ställning helt enkelt ohållbar. Om exempelvis frågan om arbetstidens längd vid statens järnvägar hänskötes till skiljedomstol och denna förordnade om en väsentlig förkortning af arbetstiden, hur blefve det i sådan händelse möjligt för järnvägsstyrelsen att uppehålla järnvägsdriften på ett fullt tillfredsställande sätt. Häremot kan man ju invända, att det i sådant fall är statsmakternas skyldighet att anslå erforderliga medel för verkets ordentliga drift. Men härmed råkar man ut för en i konstitutionellt hänseende betänkelig konsekvens af skiljedomsförfarandet, nämligen möjligheten att på dylik väg framtinga anslag från statsmakterna och att på förhand binda dem i deras beslut. Särskildt gäller detta beträffande lönefrågor, därest lönernas bestämmande skulle blifva föremål för skiljedomstols pröfning. Statsmakterna skulle ju därigenom komma i den situationen, att de utan pröfningsrätt endast hade att anvisa medel till bestridande af de löner, som enligt skiljedomstolens beslut skulle tillkomma personalen.

Man har framhållit, att införandet af en förhandlingsordning skulle medföra arbetslugn samt motverka arbetsinställelser vid statens affärsdrifvande verk. Jag hyser emellertid ej några större förhoppningar om ett dylikt resultat. Det finnes ju ingen garanti för att personalen, därest i något visst fall ett af skiljedomstolen fattadt beslut ginge densamma emot, skulle böja sig för detsamma. Tvärtom torde den möjligheten ej vara utesluten, att personalen i sista hand skulle tillgripa arbetsnedläggelse för att genomdrifva sina fordringar. Däremot kan man taga för afgjort, att staten genom sina organ skulle känna sig bunden af och respektera ett af skiljedomstolen fattadt beslut, äfven om detta vore för staten mindre fördelaktigt. Såsom förhandlande part skulle alltså staten komma i den belägenheten, att i alla frågor själf blifva bunden af skiljedomstolens beslut utan att äga någon som helst garanti för att andra parten lojalt böjde sig för desamma.

I fråga om den administrativa bestraffningsrätten, har motionären framhållit, att det ingalunda är meningen att påyrka borttagandet af den rätt att meddela bestraffning, som enligt nu gällande föreskrifter tillkommer vederbörande myndigheter. Hvad han afser är skapandet af ett forum, sammansatt på sådana grunder och arbetande under sådana former, att dess utslag hade den största möjlighet att tillvinna sig förtroende och respekt, och där meddelade bestraffningar kunde öfverklagas för granskning och eventuell revision. Som man finner, syftar alltså motionären till upphäfvande af den vanliga instansordningen och tillskapandet af en ny administrativ domstol, från hvilken ingen appell skulle medgifvas. Jag kan ej finna, att tillräckliga skäl föreligga för en dylik åtgärd. Personalen vid de administrativa verken äger ju i administrativa bestraffningsärenden att få sin sak i sista hand pröfvad och afgjord af regeringsrätten. Det torde väl ej kunna ifrågasättas, att icke den objektivitet och opartiskhet, som motionären med rätta fordrar af den dömande myndigheten, skulle förefinnas hos regeringsrätten, sammansatt som den är af fullständigt oberoende och statsansvariga domare. Lika litet torde man väl kunna förutsätta, att icke regeringsrätten i lika hög grad som den skiljedomstol, motionären tänkt sig, skulle kunna eller vilja föranstalta om de undersökningar och utredningar, som i det ena eller andra fallet prövas vara erforderliga.

Ehuru jag sålunda af principiella skäl icke kan vara med om en förhandlingsordning i sådan riktning, som af motionären angifvits, anser jag dock, att den personal vid statens affärsdrifvande verk, som ej är upptagen å ordinarie stat, icke bör helt och hållet ställas utanför behandlingen af sådana frågor, som beröra dess arbets- och löneförhållanden. Jag håller nämligen före, att det skulle lända icke blott sagda personal utan jämväl vederbörande förvaltningar till gagn, om personalen lämnades tillfälle att i viktiga frågor framlägga sina önskemål, sina synpunkter och sina yrkanden. Af den utredning, som vid frågans behandling förlidet år förebragtes, framgår att förhandlingar vid upprepade tillfällen förts af vederbörande styrelser med personalen vid statens järnvägar, vid telegrafverket och hos vattenfallsstyrelsen. Dessa förhandlingar hafva emellertid ägt rum på anmodan af eller efter medgifvande af vederbörande styrelse och ej på grund af någon personalen i sådant afseende tillförsäkrad rätt. Enligt mitt förmenande bör emellertid författningsenligt fastslås den å ordinarie stat icke upptagna personalens rätt att blifva hörd i sådana densamma rörande frågor, som äro af större och principiell betydelse. Emellertid är det af vikt, att de ärenden, i hvilka sagda personal må äga rätt att yttra sig, så noggrant

som möjligt bestämmas samt att föreskrifter meddelas, huru personalen vid öfverläggningarna bör vara representerad.

På grund af hvad jag sålunda anfört, får jag hemställa,

att Andra kammaren för sin del ville besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, dels huruvida och i hvad mån den vid statens affärsdrifvande verk anställda personal, som icke är upptagen å ordinarie stat, må tillerkännas rätt att, innan sådana sagda personal rörande frågor, som äro af allmängiltig natur och af större vikt, afgöras, inför vederbörande styrelse framlägga sina önskemål, sina synpunkter och sina yrkanden, dels ock under hvilka former denna personalens rätt må kunna utöfvas, samt därefter vidtaga de åtgärder, till hvilka berörda utredning kan gifva anledning.

Det skulle här antecknas, att herrar *Westlund* och *Andersson* i Hägelåkra icke deltagit i detta ärendes slutbehandling inom utskottet.

*Bilaga 1.**Till Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott!*

Sedan ordföranden i Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott å utskottets vägnar begärt förbundets yttrande angående de framställningar, hvilka innefattas i motion nr 227, får förbundets styrelse jämlikt denna begäran anföra följande:

Styrelsen anser sig först böra upptaga till granskning frågan om och i hvilken utsträckning motionärens ifrågavarande framställning »om fastställande af en förhandlingsordning mellan i statens administrativa verk anställda tjänstemän och arbetare å ena sidan, samt vederbörande verks styrelser och underlydande förvaltningar å andra sidan», kan anses som nödvändig för statens administrativa verk underlydande personal.

Styrelsen anser för sin del, att behovet af öfverläggningar, personalen och respektive myndigheter emellan, angående anställnings- och lönevillkoren m. m., inte kan förnekas. Visserligen afgör Riksdagen den ordinare personalens lönefrågor, men därförutom förekommer en del intressefrågor, som rent praktiskt sedt bäst kunna ordnas genom gemensamma öfverläggningar den underlydande personalen och respektive myndigheter emellan. Hvad sedan angår statens järnvägars tjänstemän och arbetare, är ju, som bekant, omkring hälften af dessa extra eller extra ordinarie och för hela denna personalgrupp bestämmes såväl löner som öfriga villkor af kungl. järnvägsstyrelsen ensam. Här är sålunda uppenbarligen af behovet en förhandlingsordning, som inte enbart ger personalen rätt till öfverläggning med respektive myndigheter, utan som lämnar den medbestämmanderätt öfver arbets- och lönevillkoren.

Förbundsstyrelsen är således fullt enig med motionärens åskådning, hvad det gäller en förhandlingsordning, som lämnar personalen medbestämmanderätt öfver sina intressefrågor på de områden, där de olika myndigheterna hitintills haft ensambestämmanderätt öfver dessa frågor, men den anser därförutom äfvenledes i enlighet med motionären, att ett urskiljande ur förhandlingsordningen af de s. k. disciplinmålen skulle vara mindre välbetänkt.

Det är nämligen så, att personalen förmenar, att de flesta och i många fall äfven de svåraste orättvisorna begås emot den på detta område. Det är dels därför och dels på grund af vunnen erfarenhet, som styrelsen anser sig böra uttala den meningen, att de af motionären framförda synpunkterna utgöra ett samstämmigt uttryck för uppfattningen hos statsbanornas underordnade personal, samtidigt som förbundsstyrelsen likaväl som personalen (genom en mängd mötesuttalanden och resolutioner) anser, att motionärens förslag till förhandlingsordning bör innehålla regler för behandling af såväl intresse- som rättstvister.

Förutom hvad som nu anförts, anser förbundsstyrelsen det dessutom vara nödigt att i korthet bemöta en del uttalanden, som återfinnas i de utlåtanden, hvilka aflämnades under föregående år af styrelserna för staten underlydande administrativa verk.

Bland annat anför kungl. järnvägsstyrelsen sid. 33 i Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 14, »att den emellan en enskild arbetsgifvare och hans arbetare af naturliga skäl förefintliga ekonomiska intresseemotsatsen endast i underordnad grad föreligger inom ett statens verk». Om kungl. järnvägsstyrelsen härmed menat, att statsbanepersonalen röner större tillmötesgående än andra arbetare af sina arbetsgifvare, och att styrelsen är främmande för den privata arbetsgifvarens intressesynpunkter, förstå vi inte riktigt, hvarför kungl. järnvägsstyrelsen vid alla tillfällen bedömer och bestämmer sin underlydande personals löner och arbetsvillkor, från den privata arbetsgifvarens synpunkter. Hvarje gång statsbanepersonalen begärt någon ändring eller förbättring af gällande bestämmelser har alltid kungl. styrelsen hänvisat till den privata industriarbetarens ställning i motsvarande afseende och i här omnämnda utlåtande har styrelsen till försvar för »Order 600» anført, att liknande bestämmelser i hufvudsak äro gällande vid de enskilda järnvägarna. Det är dessa förhållanden, som göra, att förbundsstyrelsen anser sig ha grundad anledning betvifla, att kungl. järnvägsstyrelsen är så frigjord från privata arbetsgifvarsynpunkter, som den låter framskynta, och att sålunda de invändningar, som göras i ofvannämnda utlåtande, inte utgöra något sakskäl mot motionärernas förslag om en förhandlingsordning, inrymmande bestämmelser för behandling af intressetvister.

Kungl. styrelsen anför vidare, att ett beträdande af den af motionärerna föreslagna vägen, äfven med de inskränkingar motionärerna gjort, skulle kunna medföra ett »ingrepp i statsmakternas befogenhet att bestämma aflöningen för vissa grupper af ordinarie personal».

Någon hållbar motivering för detta påstående, som tydligen framförts i syfte att göra Riksdagen betänksam, då det gällde att beträda den af motionärerna föreslagna vägen, söker man förgäfvets, då det af kungl. styrelsen föregifna skälet, att det »låter mycket väl tänka sig, att den icke ordinarie personalen medelst förhandling och skiljedom skulle kunna drifva upp aflöningen så högt, att statsmakterna blefvo nödsakade att höja aflöningen äfven för den ordinarie personalen», säkerligen inte kan vara en fullgod motivering för det af kungl. styrelsen nyss angifna påståndet.

Kungl. järnvägsstyrelsens afvisande hållning gentemot principen om, att personalen vid statens verk tillerkännes medbestämmanderätt såsom förhandlande part i aflöningsfrågor, markeras än bestämdare, då det gäller andra frågor, och framför allt då det gäller bestraffningsfrågor. Ja, kungl. styrelsen går så långt, att den anser sig icke behöfva bemöta de synpunkter, som ligga till grund för motionärernas yrkande på att en förhandlingsordning skall omfatta äfven dessa områden, då den åsikten, att i disciplinnål förekomma två tvistande parter, af hvilka den ena utgöres »af den dömande myndigheten», näppeligen kan äga utsikt »att vinna en allmännare anslutning».

Kungl. styrelsen undviker försiktigtvis att ingå i ett sakligt bemötande af motionärernas motivering för sitt yrkande, därför att den vet, att i detta afseende är hela den underordnade personalen mer än någonsin fullt enig med motionärernas uppfattning på grund af kändedom om och erfarenheten af bristerna i nu tillämpade förfaringssätt på detta område.

I frågan om missnöjet med »Order 600» anför kungl. styrelsen, »att de ordern

innefattande föreskrifterna i hufvudsak öfverensstämma med motsvarande vid de enskilda järnvägarna gällande normer».

Detta är inte fullt riktigt. Man kan möjligen säga, att vid de enskilda järnvägarna gälla liknande bestämmelser, men ingalunda sådana bestämmelser. Förhållandet är nämligen så, att under det förhandlingar pågingo rörande ett »hufvudaftal nr 2» vid de enskilda järnvägarna, utsände kungl. järnvägsstyrelsen den kända order 600, hvilken som känt, genast mottogs med protester från personalen. Det är ju klart, att bestämmelserna vid de enskilda järnvägarna icke kunde undgå att röna påverkan af de bestämmelser, som voro gällande vid statsbanorna, men de förra blefvo dock i vissa punkter annorlunda affattade, hvarjämte en del andra bestämmelser än de som finnas i order 600 infördes, hvilket betyder rätt mycket i fråga om deras praktiska tillämpning.

Under senare delen af år 1910 och förra delen af år 1911, fördes nämligen underhandlingar mellan förvaltningar och personal vid några af vårt lands största järnvägar, de järnvägar som tillhöra trafikförvaltningarna Göteborg—Stockholm—Gäfle och Grängesberg—Oxelösund. Dessa förhandlingar rörde sig bland andra frågor äfven om tjänstgöringstidens längd och fördes under dess senare del inför järnvägarnas skiljedomstol. Denna domstol, som består af ledamöter från både förvaltningar och personal jämte utomstående ledamöter utsedda af hvardera parten, under ordförandeskap af en opartisk person, afkunnade den 10 maj 1911 ett enhälligt utslag, hvari bland annat bestämdes, att tjänstgöringstiden skulle vara 8 timmar per dag för personal, som utslutande tjänstgör i växling i Grängesberg, Eskilstuna, Oxelösund, Falun och Västerås samt i Gäfle och Ludvika under del af året, och 9 timmar för magasinpersonal i Gäfle, Falun, Västerås och Eskilstuna. Då man vill bedöma en fråga, söker man alltid jämföra den med förhållandena på ett liknande område. Gör man så i detta fall, synes det något egendomligt, att växlingspersonalen exempelvis i Tomtebodas skall ha en tjänstgöringstid af 8½ timmar per dag, medan motsvarande personal på ofvan angifna platser endast ha 8, och lika egendomligt synes det vara, att magasinpersonalen vid Stockholms norra skall hafva 9½ å 10 timmars tjänstgöring, medan motsvarande personal exempelvis i Gäfle endast har 9 timmar.

På liknande sätt ter sig frågan om de smärre stationerna, där en tjänstgöringstid af 11 timmar per dag i medeltal kan förekomma. Om man jämför linjen Stockholm—Uppsala af statens järnvägar och linjen Stockholm—Enköping af Stockholm—Västerås—Bergslagens järnvägar, som kunna anses jämförliga, enär båda linjerna gå genom liknande trakter af landet och hvars slutpunkter äro belägna på ungefär samma afstånd från hufvudstaden, måste man ändå säga, att statsbandelen står betydligt öfver den andra linjen i fråga om trafikintensitet, och en följd däraf blifver, att arbetet för den där anställda personalen blir betydligt mera ansträngande. Men om vi nu jämföra dessa båda linjer ur tjänstgöringssynpunkt, skola vi dock finna, att det vid statens linje vid flera stationer förekommer en tjänstgöringstid af mer än 10 timmar per dag i medeltal, då däremot vid den enskilda järnvägslinjen så lång tjänstgöring icke förekommer vid någon station, utan endast vid mindre håll- och mötesplatser.

Här föreligga alltså klara bevis för det gjorda påståendets oriktighet. Och det verkar något underligt, när kungl. styrelsen i sitt utlåtande förklarar, »att motionärernas uttalande om personalens starka missnöje med 'Order 600' var ägnadt att

väcka förvåning», då samma styrelse ett halft år senare tillsätter en tjänstgöringskommission för att göra en omfattande undersökning angående förutnämnda orders verkningar.

Å sidan 38 framhåller kungl. styrelsen, att den personalen tillerkända »obegränsade petitionsrätten» gör det möjligt för personalen att framlägga sina önskemål och göra sin mening hörd. Vi skola här belysa personalens »obegränsade petitionsrätt» med en händelse, som passerade vid statens järnvägars verkstad i Bollnäs i början af föregående år.

En kommitté vald af Svenska Järnvägsmannaförbundets afdelning nr 108 Bollnäs, sökte företräde hos tjänstgörande maskininspektoren i Bollnäs, för att med denne söka ordna ett par emellan arbetarne och vederbörande verkstadsbefäl uppkomna tvistefrågor, men vägrades med den motiveringen, att en för befälet »osympatisk» person var med i kommittén. Händelsen inrapporterades till förbundsstyrelsen, som omedelbart vidtog den åtgärden, att en af förbundets ombudsmän fick resa till Bollnäs för att få saken ordnad. Vid ankomsten till platsen satte ombudsmannen sig telefonledes i förbindelse med maskininspektoren och hemställde, huruvida han och de från afdelningen utsedda representanterna kunde få ett sammanträffande med maskininspektoren för några mindre tvistefrågor ordnande. Härpå svarades, att något hinder för ett sådant sammanträffande inte förefanns, men samtidigt meddelades, att en viss namngifven person i personalens förutvarande kommitté icke fick vara med, för då kunde intet mottagande äga rum. Orsaken, hvarför han icke fick följa med, var, meddelade maskininspektoren, att han var »osympatisk». I kommittén var emellertid vid detta tillfälle inte den »osympatiska» arbetaren invald, hvarför företräde lämnades hos maskininspektoren. Denne förklarade emellertid, att det var bäst, att kommittén vände sig till en af verkstadens ingenjörer. Så skedde, men vid ankomsten till ingenjören frågade denne, om förbundets ombudsman hade anställning i järnvägens tjänst, i motsatt fall hade han ingenting att tala med honom om. När härtill svarades, att så inte var fallet, afvisades ombudsmannen och med honom följde de öfriga kommitterade.

Det angifna fallet, som sedan varit föremål för en del skriftväxlingar emellan å ena sidan kungl. styrelsen och å andra Sv. Järnvägsmannaförbundets styrelse, illustrerar på ett synnerligen tillfredsställande sätt motsatsen till kungl. styrelsens påstående om personalens »oinskränkta petitionsrätt» att framlägga sina önskemål och göra sin mening hörd, såväl personligt som genom ombud.

Vid genomseendet af de öfriga kungl. styrelsernas utlåtanden ha vi funnit en del uttalanden och åskådningar, som skulle tarfvat ett bemötande, men då vi förmoda, att de respektive verkens underordnade personal likaväl som vårt förbund lämnats tillfälle att afgifva utlåtande öfver den föreliggande motionen, skola vi inskränka oss till att endast bemöta de oriktigheter, som återfinnas i kungl. generalpoststyrelsens utlåtande, sid. 47.

Kungl. generalpoststyrelsen förmenar i sitt utlåtande å sagda ställe, att den förhandlingsordning, som gäller vid de enskilda järnvägarna, arbetarna och arbetsgifvarna emellan, endast får behandla frågor, som afhandlas i det vid de enskilda järnvägarna jämväl gällande huvudafvalet nr 2, innefattande allmänna bestämmelser för personalen vid Sveriges enskilda järnvägar. Denna framställning är så tillvida oriktig, att ingen

begränsning förefinnes, utan *alla*, organisationerna emellan uppkomna tvistigheter kunna hänskjutas till skiljedomstolens afgörande. Vidare anföres: »i hufvudafattalet nr 2 hafva emellertid förvaltningarna uttryckligen förbehållit sig oinskränkt rätt att, utan intrång från personalens sida, ensamma leda och fördela arbetet, äfvensom att fritt antaga och afskeda personal.» Detta citat ur gällande aftal, som ställts fristående för att så mycket bättre uttrycka kungl. generalpoststyrelsens åsikter och önskingar om den motion, de afgifvit utlåtande öfver, afser ingalunda att förhindra, att antaganden och afskedanden föras inför skiljedomstolen, *då alla frågor af hvad slag det vara må kunna hänskjutas till pröfning och afgörande inför skiljedomstolen.*

För upprätthållandet af ett godt samförstånd emellan vederbörande befäl och underlydande personal vid statens administrativa verk, och för att den underordnade personalens berättigade önskemål skola bli rättvist tillgodosedda, behöfs en förhandlingsordning, som innehåller bestämmelser för behandling af de emellan vederbörande befäl och underlydande personal vid statens verk möjligen förekommande intresse- och rättstvister.

Ett sådant förfaringssätt är, enligt vårt förmenande, inte allenast möjligt utan alldeles nödvändigt att åstadkomma, om staten med skäl skall kunna häfda sin ställning som mönsterarbetsgifvare, och de farhågor, som från vederbörande styrelser uttalats beträffande dess ogynnsamma verkningar samt svårigheterna för dess tillämpning, torde väl mera få anses som ett utslag af hvad man brukar kalla de obotfärdigas förhinder än förestafvade af verkligt förefintliga sakska.

Stockholm den 6 mars 1912.

För Sv. Järnvägsmannaförbundets styrelse:

A. MORÉN.

Bilaga 2.

Till Riksdagens Andra kammares tillfälliga utskott nr 4.

Med anledning af skrifvelse från utskottet med anmodan om yttrande öfver motion af riksdagsman Winberg angående förhandlingsordning får Svenska postmannaförbundets styrelse vördsamt anföra följande:

Frågan om förhandlingsordning emellan statens tjänare och arbetare å ena sidan och myndigheterna å andra omfattas af postmannaförbundet med det lifligaste intresse. Å förbundets senaste ombudsmöte beslöts enhälligt, att förbundet borde söka få till stånd ett enhetligt uppträdande från statstjänarnes sida i syfte att kunna nå fram till lagstadgad förhandling emellan personalen och myndigheterna.

Inom postverket har, som också kungl. generalpoststyrelsen anför i sitt yttrande till det utskott, som vid förra årets riksdag hade frågan om hand, vid flera tillfällen förekommit, att öfverläggningar ägt rum emellan personalen och kungl. styrelsen, hvarjämte representanter för personalen varit inkallade till kommittéuppdrag. Det har icke framkommit, att detta förfaringssätt skulle ha varit olägligt för kungl. styrelsen, hvilket bevisas däraf, att dylikt inkallande i dagarna ägt rum — för personalen har saken

varit till afgjord fördel, äfven om den icke varit representerad i den utsträckning, att den kunnat göra sig fullt gällande.

Det förefaller rätt egendomligt, att kungl. styrelsen icke velat förorda en dylik anordnings införande som ett rättsligt stadfästadt institut, då kungl. styrelsen frivilligt slagit in på en sådan väg.

Att en förhandlingsordning skulle bidra till att införa och vidmakthålla tryggare förhållanden såväl för myndigheterna som för personalen, torde ligga fullständigt klart.

Beträffande motionens affattning vill förbundsstyrelsen endast göra den erinran, att det synes oss, som om det å sid. 3 berörda och förordade förfaringssättet af ärenden angående den ordinarie personalens löneförhållanden bort ytterligare utvecklas. Det synes oss till och med, som om detta vore det viktigaste momentet i förhandlingsförfarandet. Utan att inskränka på Riksdagens gransknings- och beslutanderätt bör, enligt vår uppfattning, aflöningsfrågor för den ordinarie personalen behandlas på så sätt, att antingen en ständig lönekommission tillsättes eller ock tillfälliga kommittéer för den personal det gäller uppsättas med representanter för personalen med i dessa kommittéer. Samtliga medlemmar i dessa böra hafva reservationsrätt, hvarigenom personalens synpunkter på den föreliggande frågan komma ända fram till Riksdagen, och hvarigenom detaljbehandling samt motioner därstädes göras öfverflödiga.

Det torde vara öfverflödigt att i detalj granska administrationens tillvägagångssätt beträffande tjänstgöringsfrågor, disciplinmål m. m., men det kan framhållas, att personalens synpunkter äro de, att icke alltid rättvisa skipats, och att det vore synnerligen lyckligt att hafva till buds ett rättsinstitut af den betydelse, som herr Winberg motion innebär.

Förbundsstyrelsen vill därför i korthet på hela postmannaförbundets vägnar anhålla, att motionen i fråga måtte af utskottet tillstyrkas.

Stockholm den 5 mars 1912.

För Svenska postmannaförbundets styrelse:

J. A. WALLIN,
ordf.

Fr. Netterström.

Bilaga 3.

Till riksdagsmannen herr Rickard Sandler.

Med anledning af Eder ärade skrifvelse med begäran om yttrande öfver den af herr Winberg i Andra kammaren väckta motionen om införande af s. k. förhandlingsordning vid statens verk får centralstyrelsen för Sveriges tullmannaförening afge följande utlåtande:

Som redan af uti P. M. från kungl. generaltullstyrelsen till Riksdagens Andra kammares fjärde tillfälliga utskott år 1911 gifna upplysningar framgår, har någon öfverläggning eller förhandling med å ordinarie eller å extra ordinarie stat vid tullverket upptagna personalen icke ägt rum. För de af personalen hos kungl. general-

tullstyrelsen framförda önskemålen nödiga beaktande synes dock vara påkalladt, att personalen i ty fall icke endast har petitionsvägen att betjäna sig af utan äfven må äga rätt att blifva kallad till öfverläggningar med verkets styrelse. Som den af herr Winberg framförda motionen afser ett betryggande af extra personalens och arbetarnas vid statens administrativa verk önskemål i dylikt afseende, och då den extra ordinarie personalen vid tullverket är anställd under närmast samma villkor som extra ordinarie inom andra statens verk, vill den lägre tulltjänstemannakåren härmed ge tillkänna sin anslutning och understryka krafvet i den af herr Winberg framförda motionen.

Stockholm den 17 mars 1912.

Å centralstyrelsens för Sveriges tullmannaförening vägnar:

TH. WALD. WICKBERG.

Bilaga 4.

Till ordföranden i Riksdagens Andra kammares fjärde tillfälliga utskott.

Vördsammast tillmötesgående utskottets begäran, får Telegraf- och rikstelefonarbetareförbundets styrelse härmed meddela de synpunkter, som enligt styrelsens mening böra komma till beaktande vid behandling af motion nr 227 af herr C. Winberg, gällande förhandlingsordning mellan vissa statens tjänstemän och arbetare samt vederbörande verks styrelser och underlydande förvaltningar.

Hvad motionen som sådan beträffar, anser styrelsen, att den såsom varande den första, som å riksdagen blifvit väckt i hithörande fråga, är utarbetad på ett för den personals spörsmål, som densamma omfattar, mycket förtjänstfullt sätt, och anser styrelsen, att densamma som en första grund för lagstiftningen på detta behjärtansvärda område tills vidare ej gärna kan vara mera till fyllest utarbetad.

Hvad särskildt telegrafverkets personal angår, eller den del af densamma, hvarpå denna motion kan tillämpas, skulle helt säkert hela denna kår med tacksamhet emotse den dag, då lagstiftning i här berörda riktning trädde i kraft. Af den ganska vidlyftiga utredning, som å skilda områden företagits i anledning af denna motions väckande har, anser styrelsen, tillräckligt tydligt ådagalagts så många synpunkter till fördel för motionens berättigade sanktionering som lag, att den väl ej gärna kan, med vanlig nutidsåskådning, lämnas utan afseende, synnerligast som den rör sig om en lagstiftning, som väl tillräckligt lång tid blifvit förbisedd, oaktadt den berör en arbetspersonal och en arbetskraft, som kommer hela samhället till godo.

Då, som nämnts, denna fråga i sitt nuvarande läge redan får anses som i hufvudsak känd hvad den omnämnda lägre personalen angår, beder dock styrelsen få framhålla och belysa några synpunkter, som, hvad särskildt telegrafverkets personal angår, böra komma till utskottets kännedom.

I frågan vill styrelsen först bemöta några af de delvis mycket vilseledande och oriktiga synpunkter, som uttalats af kungl. telegrafstyrelsen i dess den 9 maj 1911 afgifna yttrande till dåvarande Andra kammares fjärde tillfälliga utskott i här berörda fråga,

I början af sitt utlåtande säger telegrafstyrelsen: »I stället för det enkla, praktiska samt för personalens rätt *fullt betryggande* förfaringssätt, hvarpå hittills densamma berörande frågor behandlats inom ämbetsverken, åsyftar motionen att införa en vidlyftig, tidsödande och dyrbar anordning med förhandlingar, förlikningsnämnder och skiljedomsförfarande.» Med kännedom om arten af de frågor, som i regel hittills af personalen blifvit ställda under kungl. telegrafstyrelsens pröfning, är det för styrelsen obegripligt hvilka motiv, som verkligen blifvit lagda till grund för dessa uttalade påståenden. Ser man saken sådan den verkligen är, är det nog icke mycket bevändt med det här framhållna, praktiska samt för personalens rätt fullt betryggande förfaringssätt, hvarpå hittills densamma berörande frågor blifvit behandlade. Kungl. telegrafstyrelsens förfaringssätt vid behandlingen af möjligen uppkomna tvistigheter och öfriga s. k. orättvisor lämnar säkerligen ett annat svar på frågan. Med kännedom om den makt, som såväl kungl. telegrafstyrelsen som andra verks styrelser vid behandling af dylika frågor vet sig äga, har, åtminstone hvad telegrafverket angår, verklig rätt blifvit skipad endast i sådana fall, då frågorna varit af för personalen mindre viktig betydelse.

Vidare anför telegrafstyrelsen, att några särskilda ekonomiska intresse motsatser icke äro eller borde vara till finnandes mellan tvenne personalgrupper vid samma verk, eller att dessa tvenne parter icke i sådana frågor borde stå tvistande mot hvarandra. Så borde i realiteten icke heller vara. Men då förhållandet är så, som äfven framhålles af motionen, att resp. högre tjänstemän inom de samtliga verken, till följd af den högt utvecklade byråkratiska tendensen, åtminstone till synes, äro helt främmande för den sociala nutidsutvecklingen, blifver förhållandet, att dessa personalgrupper måste utkämpa, synnerligast hvad de lägre tjänstemännen angår, mycket hårda strider, för att de reella och verkliga förhållandena skola kunna komma till sin rätt.

Beträffande aflöningsfrågan så bestämmes ju denna hvad den ordinarie personalen vidkommer af Kungl. Maj:t och Riksdagen. Vid större lönereregleringar, säger telegrafstyrelsen, lämnas personalen redan nu tillfälle att under det förberedande arbetet, såväl muntligen som skriftligen, framställa sina synpunkter och önskemål.

Denna telegrafstyrelsens åtgärd kan ej direkt förnekas, men vill förbundsstyrelsen hafva framhållet, att detta, enligt telegrafstyrelsens förmenande, tillmötesgående tillvägagångssätt icke dikteras af något som helst önskemål att lämna tillmötesgående, utan synes det fast mer bestämmas af uppfyllandet af endast förut stipulerade formaliteter.

Hvad återigen den största personalgruppen, nämligen linjearbetarna, angår, så äro ju dessa gifvetvis sämst lottade. Deras förhållanden, såväl anställnings-, aflönings- som bestraffnings-, äro nära nog ställda helt under godtycklighetens regim. Visserligen finnes ju s. k. prislista upprättad, men synes telegrafstyrelsens påstådda omtanke om sin personal ej vara större, än att klagomålen äro nära nog ständiga öfver af befälet begångna missgrepp mot densamma. Vid uppgörandet af denna prislista lämnas visserligen personalen rätt till förhandling, men hafva några förbättringar svårigen kunnat ernås på grund af stenhårt motstånd.

Vid den underhandling, som verkställdes år 1906, erhöll visserligen denna personal, vid hot om kraftigare åtgärders vidtagande, en del förbättringar i lönerna. Vid 1909 års underhandling erhöles däremot, som var att vänta, ingen, detta som vi tro

beroende på de dåliga konjunkturerna på arbetsmarknaden och, ej att förglömma, den utbrutna storstrejken. Den Lindmanska regeringen får nog ej heller här borträknas som en verklig faktor, då hot om ingripande från det hållet redan uttalades år 1906.

Alltså har telegrafverkets personal icke erhållit någon löneförbättring sedan 1906. Det är under sådana omständigheter lätt att förstå, under hvilka lefnadsförhållanden de för närvarande existera, när lefnadsförnödenheterna sedan dess så afsevärdt ökat i pris.

Utom i direkta lönefrågor har gifvetvis från personalen framförts klagomål öfver en hel massa andra spörsmål, och äro tidsperioderna ej så synnerligen långa mellan hvarje sådant fall.

Än gälla klagomålen orättvis tillämpning afgällande prislista, än är det bestraffningsfrågan, som synnerligast vid telegrafverket tillämpas på ett högst egenmäktigt tillvägagångssätt, och än är det klagomål öfver den vid telegrafverket säkerligen enastående formen i sättet att utdela befordran. Det gifves visserligen, enligt gällande instruktioner, som det heter, personalen rätt att öfverklaga en del af dessa missförhållanden, men, som förut nämnts, tyckes denna form vara utan värde, då i de flesta fall resultatet, hvad de lägre tjänstemännen och arbetspersonalen i öfrigt angår, blifver negativt.

Alla dessa inre administrativa förhållanden och, vi våga påstå, af gammal häfd nedärfda missförhållanden, beröra ju om ock endast indirekt lösningen af denna för den lägre personalen särdeles angelägna fråga, och har personalen hittills, om ock under ganska tydligt uttalade protester, funnit sig i dessa förhållanden, men har erfarenheten från såväl vårt som andra verks personal, eller alla de som äro beroende af den s. k. högre byråkratiska delen af samma verks personal, dock börjat tillkännagifva, att det icke i längden är klokt att lita på densamma längmodighet.

Det är ju, af såväl motionen som af utskottets ledamöter, med skärpa framhållet, att förhållandet ej borde vara såsom det i vissa fall nu är, eller att arbetsinställelse eller strejk ej borde få tillämpas vid statens verk, då ej någon särskild arbetsgifvare här uppträder som stridande part, utan är det här hela samhället som blifver lidande. I denna fråga, och särskildt hvad större delen af telegrafverkets personal vidkommer, är dock detta förhållande ej uteslutet, af orsak att statsverket som sådant, genom en oklok administration utestängt personalen från de rättigheter, som rättvisligen bort tillkomma dem, nämligen garanteradt understöd i form af pension efter uttjänt vanlig tjänstetid.

Om man närmare betraktar det utlåtande, som i frågan afgifvits af kungl. telegrafstyrelsen, består detsamma endast af en massa juridiska svängningar, som vid närmare påseende motsäga hvarandra. Som någon direkt upplysning verkar det minst, och hoppas vi, att detsamma må upptagas och värderas efter förtjänst.

Må detta, Telegraf- och rikstelefonarbetareförbundets korta utlåtande, vara tillräckligt, och vill förbundet i frågan hafva gjort det uttalandet, att utom de, som hittills gifvit denna motion sitt stöd, ännu många flera af våra lagstiftande representanter hafva orsak att samlas kring detta för den gemensamma statspersonalen viktiga spörsmål, då ett stödjande af detsamma är till gagn för synnerligast samhället som

sådant och i andra hand gifver rättvisa åt hela denna stora arbetskår, som enbart arbetar för samhällets bestånd i sin helhet.

Stockholm den 20 mars 1912.

För Telegraf- och rikstelefonarbetareförbundet:

H. Lundin.

M. Jönsson.

W. Höglander.

G. Lundquist.

Bilaga 5.

Stockholm den 13 mars 1912.

*Till Riksdagens Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott,
Stockholm.*

Utskottets anmodan till oss att inkomma med yttrande öfver en motion af herr Winberg m. fl. rörande förhandlingsordning mellan i statens administrativa verk anställda tjänstemän och arbetare och deras organisationer å ena samt vederbörande verks styrelser och underlydande förvaltningarna å andra sidan jämte regler för behandling af s. k. disciplinmål, ha vi remitterat till styrelsen för vår afd. 92 Svenska Järnvägsbyggnadsarbetarefackföreningen, hvilken inom sig innesluter vid statens järnvägsbyggnader, kanal- och kraftverksbyggnader anställda organiserade arbetare, och har nämnda styrelse afgifvit ett yttrande, som vi till alla delar vilja instämma uti, och närsluta vi detsamma härjämte i vidimerad afskrift.

För:

Svenska Grof- och Fabriksarbetareförbundets styrelse

C. J. Söder.

Afskrift.

Krylbo den ⁹/₈ 1912.

*Till Svenska Grof- och Fabriksarbetareförbundet,
Stockholm.*

Med anledning af Eder skrifvelse af den 2 dennes rörande en till behandling i Riksdagens Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott föreliggande motion af herr Winberg m. fl. om förhandlingsordning samt behandling af s. k. disciplinmål mellan statens affärsdrifvande verk å ena och dess anställda arbets- och tjänstemannapersonal å andra sidan, få vi, sedan vi tagit del af sagda motion, jämte bifogade utlåtanden och öfversikter m. m. anföra följande:

Vi instämma fullt och helt i motionens syfte, då vi hafva ganska bittra erfarenheter af det tillstånd, som under nuvarande förhållanden hafva inträdt och när som

helst kunna inträda, då uppgörelser om arbetspersonalens aflönings- och andra frågor kunna föregås af långvariga och bittra strider och arbetsnedläggelser — till förlust för såväl vederbörande verk som arbetspersonalen. Striderna på här berörda områden föra äfven det onda med sig, att den bitterhet, som under desamma kunna uppstå, äfven som ett slags »efterdyningar» kunna göra sig gällande och menligt inverka på arbetets lugna och raska fortskridande, efter det att fred är uppnådd. Vi äro fullt öfvertygade om, att ifall en verklig förhandlingsordning kunde åstadkommas, så skulle parterna på förhandlingens väg kunnas lita sina tvister, hvarigenom de med en arbetsinställelse för båda parterna förenade ekonomiska och andra förluster skulle undvikas.

Vi hafva i sak icke några anmärkningar att göra till motionen i fråga, men vilja vi uttala önskvärdheten af, att den fortast möjligt blefve behandlad och bestämmelser i enlighet med dess innehåll fastställda, ty såväl arbetspersonalen under kungl. järnvägs- som särskildt vattenfallsstyrelserna hafva nu enats om att hemställa till de respektive styrelserna om fastställande af kollektiva arbetsaftal, hvarför äfven orsak till arbetsinställelser på dessa områden kunde tänkas föreligga, hvilket dock, enligt vår uppfattning, bäst kunde undvikas, ifall vederbörande verk förhandlade med sin personal och på så sätt förde tvistefrågorna undan.

Med hopp att förbundsstyrelsen delgifver fjärde tillfälliga utskottet här anförda synpunkter, tecknar

För: Sv. Grof- och Fabriksarbetareförbundets afd. 92

Svenska Järnvägsbyggnadsarbetarefackföreningen.

Fredr. Aarnseth.

Vidimeras:

C. J. Söder.

Sally Johnsson.
